

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za metodiku nastave hrvatskoga jezika i književnosti

.

**Korelacijsko-integracijski sustav u poučavanju *Dnevnika Anne Frank*
u nastavi hrvatskoga jezika**

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-a

Mentorica:

dr. sc. Ana Čavar, poslijedoktorandica

Studentica:

Ana Pavlović

Zagreb, rujan 2016

SADRŽAJ

1.	Uvod.....	2
2.	Metodički sustavi u nastavi književnosti	3
3.	Korelacijsko-integracijski sustav u nastavi hrvatskoga jezika.....	6
3.1.	Kratak povijesni pregled korelacijsko-integracijskoga sustava.....	8
3.1.1.	Poticađ iz komparativne estetike	9
3.1.2.	Poticađ iz didaktike	10
3.2.	Odrednice korelacijsko-integracijskog sustava	11
3.2.1.	Cilj i zadaće korelacijsko-integracijskog sustava	11
3.2.2.	Izbor nastavnih metoda, postupaka i oblika	12
3.2.3.	Organizacijski oblici	14
3.2.4.	Metodički instrumentarij	15
3.2.5.	Uloga nastavnika i učenika u korelacijsko-integracijskom sustavu.....	17
3.3.	Utemeljenost i opravdanost korelacijsko-integracijskog sustava	18
3.4.	Podjela korelacijsko-integracijskoga sustava	20
3.5.	Korelacijsko-integracijsko planiranje.....	23
4.	<i>Dnevnik Anne Frank</i> u nastavi hrvatskoga jezika	24
4.1.	Kako pristupiti poučavanju <i>Dnevnika Anne Frank</i> ?	25
4.1.1.	Metodičke mogućnosti korelacije i integracije.....	25
5.	Zaključak.....	32
6.	Literatura	34
7.	Prilozi.....	37

1. Uvod

Metodika Hrvatskoga jezika nudi različite metodičke sustave čija je uloga u nastavi književnosti definirati odnose među učenicima, učiteljima i književnim djelima. Prije svega, u radu su navedeni metodički sustavi nastave književnosti koji se koriste u nastavi hrvatskoga jezika prema literaturi nekoliko autora. Budući da u nastavi hrvatskoga jezika postoji nekoliko metodičkih sustava, potrebno je procijeniti i odabrati najprikladniji sustav za obradu određene teme, odnosno književnoga teksta. U ovome radu naglasak će biti na metodičkom sustavu koji odgovara suvremenim potrebama društva, korelacijsko-integracijskom sustavu, pri interpretaciji književnoga djela. Korelacijsko-integracijski metodički sustav podrazumijeva drugačiju organizaciju nastave, a temelji se na teoriji međupredmetnih veza, kojoj je osnova suodnos i prožimanje sadržaja, ciljeva, zadaća i aktivnosti različitih nastavnih predmeta u jedinstvenu cjelinu. U prvom dijelu rada navest će se kratak povijesni pregled korelacijsko-integracijskoga sustava u obrazovanju. Nadalje, prikazat će se obilježja tog sustava i podjele koje ovise o metodičkim ili sadržajnim okolnostima. Navest će se i razlozi za utemeljenost i opravdanost sustava u nastavi hrvatskoga jezika te definicija i primjer korelacijsko-integracijskoga planiranja.

U drugom dijelu rada nastojat će se prikazati umjetničke i odgojne vrijednosti koje sadrži *Dnevnik Anne Frank*, odnosno vrijednosti koje je potrebno istaknuti i jasno naglasiti tijekom interpretacije djela te obrazložiti razlog zbog kojeg je *Dnevnik* zastupljen u nastavi hrvatskoga jezika kao lektirno djelo u osmome razredu osnovne škole. Osim toga, navest će se razlozi zbog kojih se odlučilo za konkretan metodički sustav pri razradi djela. Uzevši u obzir društveno-povijesnu pozadinu nastanka *Dnevnika Anne Frank* te pitanja i probleme koje otvara, u njegovu interpretaciju poželjno je uključiti područja i drugih nastavnih predmeta. Stoga se osobito prikladnim čini korelacijsko-integracijski sustav.

U zaključnom će dijelu rada biti prikazana saznanja do kojih se došlo tijekom pisanja rada, a na kraju rada priložen je metodički prijedlog za dvosat u korelacijsko-integracijskome sustavu pri obradi *Dnevnika Anne Frank*.

2. Metodički sustavi u nastavi književnosti

Bežen definira metodički sustav kao zamisao izvođenja nastavnoga procesa (nastavnoga sata) koja je određena međusobnim odnosom i ulogom čimbenika toga procesa izvođenja, a to su književni tekst (nastavni sadržaj), učenik, učitelj, organizacijski oblici te nastavne metode i sredstva (2008: 302). Budući da se predmetni sadržaji razlikuju, pri svakoj obradi nastavne jedinice nastavnik mora biti oprezan s odabirom metodičkoga sustava. Upravo metodički sustav usmjerava način poučavanja i prijenosa znanja na učenike, odnosno, precizira određene nastavne metode i tehnike rada, a o tome često ovisi recepcija učenika. „U tijeku odlučivanja za metodu rada pita se učitelj kao oživotvoritelj metode: kod kojeg će teksta započeti, na koje sastavnice usmjeriti tijekove nastave i nastavnu djelatnost, kako će otkriti u pojedinim dijelovima teksta put do učenika“ (Kovačević 1997: 24). Nadalje, Težak kaže da se za isti nastavni predmet na različitim stupnjevima ne postavlja uvijek ista, nego katkad i vrlo različita svrhovna odredba, iz čega proizlazi i različit izbor sadržaja, stoga su mogući različiti sustavi (1998: 111). Osim toga na oblikovanje metodičkih sustava koje poznajemo i danas, utjecali su različiti pedagoški, književni, metodički i drugi teorijski sustavi u skladu s nastavnim predmetom; npr. interpretativno-analitički sustav i njemačka škola interpretacije (Rosandić 2005: 234) te korelacijsko-integracijski sustav koji poticaj dobiva iz teorije međupredmetnih veza (Rosandić 2003: 79). Dakle, svaki metodički sustav ne mora i ne može biti prikladan za svaku nastavnu jedinicu s obzirom na to da se metodički sustavi oblikuju polazeći od različitih književnih, metodičkih i drugih teorija te su obilježeni ulogom književnosti u društvu i sadržajima nastave književnosti.

U literaturi često nailazimo na sintagme metodički sustav ili metodički pristup, stoga je važno razlučiti uporabu tih pojmova. Prema Dikliću, razlika između pristupa i sustava je u tome što *pristup* podrazumijeva primjenu pojedinačnih elemenata metodičkoga sustava u interpretaciji, dok se metodički sustav temelji na cjelovitoj primjeni odrednica sustava. „On predstavlja cjelokupnu metodičku strategiju: cilj, izbor nastavnih metoda i metodičkih postupaka, organizacijske oblike, nastavna sredstva, aktivnost učenika i nastavnika“ (Diklić 1990: 23). Metodički su pristupi i sustavi i inače u komplementarnome odnosu: dopunjuju se, supostoje, kombiniraju. „U metodičkoj literaturi metodički sustavi prikazani su odvojeno, međutim u praksi se oni međusobno nadopunjuju, odnosno dobra nastava u odgovarajućoj mjeri koristi od svakoga metodičkog sustava ono što je potrebno i korisno. Bogatstvo i raznolikost književnih sadržaja u nastavi književnosti uvjetuje čestu izmjenu

metodičkih sustava” (Musa i sur. 2015: 91). Važno je naglasiti kako odabir metodičkih sustava mora proizlaziti iz predmeta poučavanja – književnoga teksta.

“Metodički se sustavi nastave književnosti u stručnoj literaturi često različito imenuju jer se svaki autor samostalno pokušava odrediti prema tom pitanju” (isto, 85). Iako se većina metodičkih sustava preklapa, odnosno pronalazimo ih kod svakoga autora, postoje razlike u imenovanju¹ i ponegdje u odrednicama koje čine određeni sustav. Slijedi tablični prikaz metodičkih sustava u nastavi književnosti prema literaturi nekoliko važnijih autora.

Tablica 1. *Usporedni prikaz metodičkih sustava u nastavi književnosti*

Težak (1996.)	Rosandić (2005.)	Bežen (2008.)	Slavić (2013.)
dogmatsko-reproduktivni	dogmatsko-reproduktivni	reproduktivni	dogmatsko-reproduktivni
reproduktivno-eksplikativni	reproduktivno-eksplikativni	eksplikativni	reproduktivno-eksplikativni
interpretativno-analitički	interpretativno-analitički	interpretativni	interpretativno-analitički
problemsko-stvaralački	problemsko-stvaralački	problemski	problemsko-stvaralački
gramatičko-književni	korelacijsko-integracijski	korelacijsko-integracijski	problemsko-recepcijski
korelacijsko-integracijski ²	komunikacijski sustav	projektni	korelacijsko-integracijski
	otvoreni sustav	komunikacijski	timski
	multimedijski	otvoreni	komunikacijski
	timski	multimedijski	multimedijski
		timski	

¹ U literaturi se nailazi i na drukčije imenovanje metodičkih sustava. Ante Bežen u nastavi književnosti navodi reproduktivni, eksplikativni, interpretativni i problemski sustav (što su istoznačnice Rosandićevih naziva) (Bežen 2008).

² Težak metodičke sustave kategorizira na jezik i književnosti. Na cjelokupnu nastavu hrvatskoga jezika odnose se gramatičko-književni i integracijsko-korelacijski sustav (Težak 1996: 111).

Književnomu tekstu u nastavi Hrvatskoga jezika možemo pristupiti na više načina, ali važno je odabrati prikladan metodički sustav s obzirom na to da nisu svi sustavi uvijek primjenjivi. Krumes-Šimunović i Blekić u svome članku navode da u nastavi književnosti, uz problemsko-stvaralački, još uvijek dominira interpretativno-analitički sustav, a interpretacija književnoga djela ostaje temeljnim sadržajem nastavnoga procesa (2013: 170). Jedan od metodičkih sustava koji se koristi u nastavi hrvatskoga jezika jest korelacijsko-integracijski sustav, o čemu će više riječi biti u sljedećim poglavljima. Naime, korelacijsko-integracijski sustav u kontekstu suvremene nastave može imati neke prednosti u obradi pojedinih književnih tekstova, ali to ne znači da se književnom tekstu ne može pristupiti drugačije, odnosno drugim metodičkim sustavom.

3. Korelacijsko-integracijski sustav u nastavi hrvatskoga jezika

Budući da je Hrvatski jezik najopsežniji predmet osnovnoškolskoga obrazovanja i neophodan je za učenje i razmišljanje ostalih predmeta, u *Nastavnom planu i programu* naveden je prvi. „Nastava hrvatskoga jezika najuže je povezana sa svim ostalim predmetnim područjima jer se sva nastavna komunikacija ostvaruje hrvatskim jezikom. Predmet je zastupljen od prvoga do osmoga razreda, a obuhvaća četiri predmetne sastavnice: *hrvatski jezik*, *književnost*, *jezično izražavanje* i *medijsku kulturu*. Prema načelu unutarpredmetnoga povezivanja zadaće i sadržaji svih predmetnih sastavnica međusobno se prožimaju i nadopunjuju, a prema načelu međupredmetnoga povezivanja funkcionalno se povezuju s ostalim nastavnim područjima“ (NPP 2006: 25).

Dakle, kada Hrvatski jezik promatramo u vertikalnom i horizontalnom suodnosu nastavnih predmeta, nastaje korelacijsko-integracijski nastavni sustav. Prema nazivu tog metodičkoga sustava vidljivo je da se temelji na načelu integracije (lat. *integratio* – obnova cjeline) i korelacije (lat. *correlatio* – suodnos). „Načelo integracije sjedinjuje, čvrsto povezuje sadržaje odnosno dijelove sadržaja (različite elemente) u logičku, organsku cjelinu – u jedinstvenu programsku strukturu. Ono se temelji na organiziranju (sustavnom sređivanju) i čvrstom povezivanju srodnih ili raznolikih sadržaja iz umjetnosti i znanosti s namjerom da učenik stječe širi i cjelovitiji pogled na svijet umjetnosti, svijet znanosti i uopće svijet te integrativno doživljava i spoznaje te svjetove i pojavnosti u njima“ (Diklić 1979: 342). Načelo korelacije označuje uzajamnu „povezanost (uvjetovanost), suodnos srodnih ili različitih sadržaja, njihovih elemenata. Korelacija se temelji na funkcionalnom povezivanju pojedinih sadržaja (pojмова) različitih predmeta, tj. na povezanosti dvaju ili više srodnih ili različitih sadržaja u logičku cjelinu radi cjelovitosti doživljaja i spoznaje svijeta te oblikovanja jedinstvenoga, cjelovitoga pogleda na svijet“ (isto, 342). Korelacijsko-integracijski pristup, prema tome, odnosi se na prožimanje i povezivanje programskih sadržaja.

Treća nezaobilazna odrednica jest koordinacija (lat. *coordinatio* – usklađivanje). U nastavi je koordinacija usklađivanje programskih sadržaja različitih predmeta: hrvatski jezik – strani jezik; hrvatski jezik – povijest; hrvatski jezik – glazbena kultura itd. (Težak 1996: 113). Dakle, prema tom načelu nastavni programi i nastavni predmeti međusobno se povezuju u zajedničku cjelinu na osnovi određenih karakteristika i pripadnosti određene znanstvenome području (Rosandić 2003: 81).

Iz svega bismo mogli oblikovati formulu za ostvarivanje uspješnog nastavnoga procesa u kojoj su bitne tri odrednice: korelacija – integracija – koordinacija tj. povezivanje – sjedinjavanje – usklađivanje (Rosandić 2005).

Dakle, korelacijsko-integracijski sustav sjedinjuje, povezuje te usklađuje i nastavne sadržaje različitih nastavnih područja pojedinih predmeta. Naime, u nastavnim sadržajima postoje teme koje su zajedničke većem broju srodnih predmeta i te teme mogu se pojavljivati u istom ili različitim razredima. U svakom predmetu postoje određeni elementi sadržaja koji mogu poslužiti kao osnova za međupredmetno povezivanje i koje treba upotrijebiti radi kvalitetnije obrade pojedinih nastavnih sadržaja. Uzimajući u obzir nastavno gradivo, Hrvatski jezik nudi razne mogućnosti tumačenja, odnosno mogućnosti suodnosa s različitim nastavnim predmetima, većinom iz jezično-komunikacijskoga područja³, a može se ostvariti i s predmetima koji pripadaju ostalim područjima kurikuluma⁴.

Iako se načelo povezivanja nastavnih sadržaja odnosi na sva područja Hrvatskoga jezika i na povezivanje s drugim predmetima, korelacijski pristup umjetnostima naglašeniji je u metodici književnosti, dok je u ostalim metodikama umjetnosti on često samo naznačen. Rosandić navodi mogućnosti povezivanja umjetničkih sadržaja, a posebno se usmjerava na integraciju nastavnih područja (književnost, jezik, izražavanje) i korelaciju nastavnih sadržaja, dajući književnosti središnje mjesto u pristupu umjetnostima (2003: 82). Ante Bežen navodi da je položaj književnoga teksta u korelacijsko-integracijskome sustavu takav da se uz književni tekst vežu odgovarajući sadržaji jezika, izražavanja i medija te drugih predmeta koji pomažu u tumačenju teksta (2008: 303). Naime, nastavni sat književnosti povezuje u skladnu cjelinu umjetnički i znanstveni sadržaj, a umjetnički sadržaj podloga je za upoznavanje i usvajanje književnoteorijskih i književnopovijesnih pojava.

Ukoliko postoje mogućnosti za korelacije i integracije među tim područjima, utoliko ih ne bismo trebali zanemarivati. Naime, poželjno je i potrebno istaknuti vezu između pojedinih pojmova, pojava

---

³ Prijedlog kurikuluma jezično-komunikacijskoga područja obuhvaća sljedeće nastavne predmete: hrvatski kao materinski jezik, hrvatski kao drugi jezik, hrvatski kao strani jezik, jezici nacionalnih manjina, moderni strani jezici, klasični jezici, hrvatski znakovni jezik i ostali sustavi komunikacije učenika s invaliditetom i s teškoćama u razvoju u pet odgojno-obrazovnih ciklusa. Preuzeto s internetske stranice <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Jezicno-komunikacijsko-podrucje.pdf>, (3.8.2016.).

⁴ Nacionalni okvirni kurikulum obuhvaća i: tehničko i informatičko područje, tjelesno i zdravstveno područje, matematičko područje, prirodoslovno područje, umjetničko područje, društveno-humanističko područje. Preuzeto s internetske stranice <http://www.kurikulum.hr/dokumenti-podrucja-kurikuluma/>, (3.8.2016.).

i slično, odnosno povezivati i uspoređivati ne samo između područja unutar istog predmeta već i među umjetnostima, znanostima, odnosno drugim predmetima.

3.1. Kratak povijesni pregled korelacijsko-integracijskoga sustava

Promjene u društvu nedvojbeno utječu na obrazovni sustav, stoga škola kao institucija znanja mora ići u korak s društvom i prilagoditi se novonastalim promjenama. Krajem 20. stoljeća javlja se potreba za nekim novim metodičkim sustavima. Naime, određene nastavne teme zahtijevale su drugačije pristupe poučavanja. Najveća promjena, koja je u velikoj mjeri utjecala na školstvo, jest ta da je razvojem tehnologije informacija postala dostupnija. Budući da je činjenično znanje postalo lako dostupno, mijenja se uloga škole i naposljetku, koncepcija znanja koje ona nudi. Time se trebaju mijenjati i nadopuniti pristupi nastavnim sadržajima u školi, odnosno postojeće metode učenja i oblici rada. Škola mora uvesti pristupe koji će poučavati učenike kako doći do točnih informacija, kako od mnoštva informacija koje se nude prepoznati točnu i istinitu informaciju. Učenik treba naučiti metode rada kojima će se moći koristiti u životnim situacijama; kako razvijati kritički stav, produbiti određena znanja, povezivati ih u skladnu cjelinu, a ne samo ostati na razini činjeničnoga znanja. Korelacijsko-integracijski sustav javlja se kao jedan od odgovora na zahtjeve suvremenoga društva krajem 20. stoljeća, ali njegove odrednice čine ga primjenjivim i poželjnim i u današnjoj nastavnoj praksi.

Teorijsku podlogu korelacijskome pristupu nastavnim sadržajima u našoj literaturi dao je Dragutin Rosandić, što je ugrađeno i u koncepciju jezično-umjetničkoga područja u nastavnim planovima za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Naime, Rosandić korijene korelacijsko-integracijskoga nastavnoga sustava uočava na teoriji međupredmetnih veza⁵, kojoj je osnova suodnos i prožimanje sadržaja različitih nastavnih predmeta u jedinstvene cjeline kao i povezivanje ciljeva, zadaća i aktivnosti tih nastavnih predmeta u jednu cjelinu. „Njome se nastoji prevladati opasnost od spoznajne rascjepkanosti svijeta po predmetima u svijesti učenika zbog predmetne ustrojenosti nastavnoga programa“ (Bežen 2008: 205). Ideja o povezivanju nastavnih sadržaja svoje korijene pronalazi u didaktici i u komparativnoj estetici (Rosandić 2003: 81).

---

⁵ O teoriji međupredmetnih veza više u (Rosandić 2003: 79 – 87).

3.1.1. Poticaj iz komparativne estetike

O povezivanju umjetnosti u nastavi pisala je Rasima Kajić. „Korelacijski pristup umjetnostima nema potkrijepu samo u blizini početaka različitih umjetnosti već i u ispreplitanju u tijeku razvoja koji određuju i međusobni utjecaji, što je jedan od temeljnih problema istraživanja znanosti o umjetnosti“ (Kajić 1991: 6). Nadalje, Kajić uočava da je u znanosti o umjetnosti naglasak na sustavu odnosa i time upućuje na vrednovanje odnosa kao estetske kategorije. Odnosi među umjetnostima od iznimne su važnosti i smatraju se temeljem za proučavanje umjetnosti i kulture. Na tim načelima počiva opća estetika, koja proučava umjetnost kao dio cjeline od odnosa, ali i komparativna estetika, koja uspoređuje djela, postupke i procese u različitim umjetnostima. Dakle, interesi komparativne estetike prvenstveno su odnosi i relacije među umjetnostima, a glavni postupci analize jesu komparativne analize i pristupi. Ideju o povezivanju umjetnosti u odgojno-obrazovnome procesu teorija jezično-umjetničkoga područja preuzima iz komparativne estetike. Naime, na osnovi istraživanja komparativne estetike i komparativne književnosti mogu se oblikovati metodičke teorije o povezivanju umjetnosti u odgojno-obrazovnome procesu (Rosandić 2003: 82).

Korelacijsko-integracijski sustav, po uzoru na komparativnu estetiku, pozornost usmjerava na međusobne odnose različitih područja, odnosno školskih predmeta. Usmjerit će se na ono što međusobno povezuje različite umjetnosti, pojave koje koreliraju u različitim područjima, ali i ono po čemu su autonomne i diferencirane.

„Estetski odgoj pretpostavlja „frontalno“ uključivanje i odgovarajuću zastupljenost posebnih umjetničkih odgoja (književnoga, likovnoga, filmskoga, muzičkoga, scenskoga, plesnoga i dr.) u odgojno-obrazovnome procesu. U protivnom, prevaga jednoga umjetničkoga odgoja i zanemarivanje ili minimaliziranje drugih umjetničkih odgoja, neće dati očekivane rezultate niti u tom izdvojenom i povlaštenom umjetničkom odgoju“ (Kajić 1991: 8).

Odgojno-obrazovni sustav nudi učenicima znanja iz različitih znanosti i umjetnosti, a svrha je takva poučavanja razvoj interesa za određene umjetnosti i poštivanja svih umjetnosti i znanosti. Međutim, pretjerana diferenciranost i posebnost predmeta u odgojno-obrazovnome procesu često može rezultirati razbijenošću, razmrvljenosti određene teme što ima loše učinke na znanje mlađe generacije. Stoga se odvojenost i pretjerana diferencijacija predmeta u tradicionalnoj školi i nastavi

sve više napušta i novi ciljevi i zadaci odgojno-obrazovnog rada koncipiraju se u smjeru što većeg povezivanja, korelacije i integracije nastavnih sadržaja.

Hrvatski jezik neće izgubiti na važnosti ako se dovede u korelaciju s nekim drugim predmetom, niti će se književnosti umanjiti vrijednost ako se usporedi s nekom drugom umjetnošću. Dapače, poželjno je tražiti korelacije i veze s drugim umjetnostima kako bi se učenicima prikazao cjelovit sadržaj te kako bi se razvijao odnos prema drugim umjetnostima koji se temelji na poštivanju i uvažavanju.

3.1.2. Poticaj iz didaktike

Didaktika kao znanost o poučavanju postavila je čvrste temelje korelacijsko-integracijskome sustavu. Iscrpljenost i smanjena učinkovitost predmetne nastave uočena krajem 20. st. navela je didaktičare da pronađu novi model poučavanja koji se temelji na integraciji i diferencijaciji u matičnim znanstvenim disciplinama (Rosandić 2003: 80).

„Ideja o povezivanju nastavnih sadržaja, nastavnih predmeta i oblika odgojno-obrazovne djelatnosti aktualizirala se na različite načine, u dužem povijesnom razvoju. Tako je, početkom 20.st., aktualna teorija skupne nastave (Gesamtunterricht)⁶ zatražila povezivanje nastavnih sadržaja iz različitih nastavnih predmeta, povezivanje nastavnih predmeta i različitih subjekata koji neposredno ili posredno sudjeluju u odgojno-obrazovnome procesu“ (isto, 80).

Rosandić kaže da se novi organizacijski model odgojno-obrazovnog procesa utemeljuje na povezivanju srodnih predmeta u zajednički didaktički sustav. Tako je oblikovano i jezično-umjetničko područje, kao samostalan didaktički sustav koji povezuje dosadašnje nastavne predmete iz jezika i umjetnosti. „Ekvivalent je toga novoga organizacijskoga modela odgojno-obrazovnog procesa korelacijsko-integracijski metodički sustav. On se temelji na povezivanju nastavnih područja u okviru nastavnoga predmeta (književnosti, scenske i filmske umjetnosti, jezika,

---

⁶ Otto, Berthold, njemački pedagog, predstavnik reformne pedagogije, zastupnik didaktičkih smjerova tzv. formalnog obrazovanja. Istraživao je, od 1906. uz praktičan rad u privatnoj školi (Hauslehrerschule u Berlinu), probleme jezične nastave i dječjega govora. Bio je promicatelj skupne nastave u kojoj učenici aktivno raspravljaju tražeći odgovore na životna pitanja. Bavio se reformom školstva, osobito za široke narodne mase. Glavna djela: *Duhovni preokret u općenastavnoj školi* (*Geistiger Verkehr mit Schülern in Gesamtunterricht*, 1907), *Škola budućnosti* (*Die Zukunftsschule*, 1928).

Preuzeto s internetske stranice <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45925>, (8.5.2016.).

izražavanja i stvaranja), nastavnih predmeta u okviru odgojno-obrazovnog područja (književnosti, filmske, scenske umjetnosti i jezika s likovnom i glazbenom kulturom te nastavom stranih jezika), odgojno-obrazovnih područja (jezično-umjetničkoga područja s društveno-povijesnim i drugim odgojno-obrazovnim područjima)“ (Rosandić 1986: 206).

3.2. Odrednice korelacijsko-integracijskog sustava

Međupredmetna povezanost postaje cilj prema kome se treba usmjeriti i na čijem ostvarenju treba raditi jer njegova realizacija omogućava mnoge prednosti i pozitivne učinke u nastavnoj praksi. Također, ona zahtijeva i nove oblike organizacije: povezane programske cjeline i nastavne predmete, njihove sadržaje, metodologije, ciljeve i zadatke u jedinstvenu strukturu. Odrednice koje čine korelacijsko-integracijski sustav približavaju nastavu načelima međupredmetne povezanosti.

3.2.1. Cilj i zadaće korelacijsko-integracijskog sustava

Zadaće čitateljskoga odgoja prema Rosandiću jesu dostići određenu razinu književnoga obrazovanja, razviti kulturu čitanja, stvaralačke sposobnosti učenika, književni ukus, omogućiti bogatiji, sadržajniji i suptilniji duhovni život te izgraditi cjelovit pogled na svijet (1986: 50–52). „Cilj korelacijskoga pristupa Rosandić vidi u potpunom estetskome oblikovanju mladoga čovjeka, a istodobno otklanja opasnost od toga da takav pristup umjetnostima potire autonomiju pojedinih umjetnosti, niti da unificira doživljaj umjetničkih djela“ (Kajić 1991: 9 prema Rosandić 1986).

Korelacijsko-integracijski sustav pruža mogućnost uspostavljanja odnosa i povezivanja različitih umjetnosti i znanosti, ali s naglaskom na sadržaj i ciljeve polaznoga nastavnoga predmeta. Pristupajući na taj način određenim temama ne samo što se uklanja opasnost ograničavanja na jednu umjetnost već se učenicima širi obzor i navodi ih se na holistički pogled. „Pristup umjetničkim pojavama pretpostavlja različita kretanja kroz matično područje umjetnosti i kulture uopće, a korelacijski pristup nameće potrebu osposobljavanja za analitički, komparativni i sintetički pristup umjetnostima. Svrha je takva raznolika, dinamična i osebujna pristupa umjetnostima, otkrivanje,

osim ljepote, i drugih vrijednosti u njima (moralnih, društvenih, humanih kao i posebne umjetničke istine)“ (Kajić 1991 prema Danko Grlić; Estetika IV, 1979).

Poučavanje u korelacijsko-integracijskome sustavu otvoreno je prema svim smjerovima, a nadasve prema stvarnome životu. Naime, ono gradivo koje nije ukalupljeno samo u školske predmete, već je povezano sa stvarnim svijetom, učenicima se urezuje u dugotrajno pamćenje. Osim toga, teme koje mogu povezati sa stvarnim životom, stvarnim događajima i problemim pobudit će u učenicima intrizičnu motivaciju, kojom se postiže emotivna dubina i asocijativnost.

3.2.2. Izbor nastavnih metoda, postupaka i oblika

„Glavni su problemi što se javljaju u primjeni nastavnih metoda, kompleksnost, kreativnost i subjektivnost učenika s jedne strane, te uvjeti, norme, racionalizam i redukcionizam u sustavu književnoga odgoja i izobrazbe, što često svode učenika na određeni, ukalupljeni način rada, s druge strane“ (Kovačević 1997: 25). Primjena korelacijsko-integracijskoga sustava traži veliku inovativnost u obradi međusobno srodnih sadržaja iz različitih znanosti, koje se može i timski planirati. Kada je riječ o metodičkoj strategiji u korelacijsko-integracijskome sustavu, važno je naglasiti važnost uloge učenika i nastavnika te ciljeve i po tome činiti izbor nastavnih metoda i metodičkih postupaka. Bežen u svojoj metodici navodi da se korelacijsko-integracijski sustav koristi metodama i tehnikama ostalih sustava (2008: 303). Samostalan istraživački rad ili rad u skupinama poželjni su oblici rada u kojima učenici mogu iskazati svoje sposobnosti i vidjeti rezultate svoga rada, što uvelike utječe na intrizičnu motivaciju. Jedan od mogućih načina, koji se prakticira u sklopu predmetno-vremenski ograničene nastave, jest suradničko učenje, a koje će se detaljnije prikazati u sljedećem poglavlju.

3.2.2.1. Suradničko učenje

Lončar kaže da demokratsko društvo zahtijeva školu u kojoj je nastava orijentirana prema učeniku, u kojoj je učenik aktivno uključen, komunikativan, u kojoj učenik dolazi do znanja na temelju osobnih iskustava i u okviru svojih mogućnosti (Lončar 2010: 208). „Zbog toga učenici u

procesu školovanja trebaju steći niz socijalnih vještina kao što su međusobna tolerancija, dogovaranje, podjela zadataka, uvažavanje razlika, međusobno pomaganje. Te vještine i sposobnosti učenici mogu steći suradničkim učenjem koje se potiče i ostvaruje u grupnoj interakciji (Lončar 2010: 208). Također, *Nacionalni kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje* navodi da se suvremenim oblicima učenja i poučavanjem udruživanjem učenika u skupine potiče razvijanje pozitivnih suradničkih odnosa (GOO 2016: 33). Budući da učenici više nisu odgovorni samo za svoj uspjeh već i za uspjeh drugoga, takvim radom potiču se načela demokracije, suradnje i uvažavanja. Naime, pred učenike se postavljaju izazovi koji od njih zahtijevaju iznošenje vlastitoga mišljenja, ali i prihvatanje tuđega, s obzirom na to da suradničko učenje zahtijeva glasno izražavanje misli, međusoban razgovor, pročešljavanje i razjašnjavanje pojmova, postavljanje pitanja, međusobno provjeravanje ispravnosti vlastita zaključivanja i zaključivanja članova skupine (Čudina-Obradović i Brajković 2009: 104). Dakle, učenici razvijaju sposobnost davanja i primanja kritike, argumentirane rasprave te razvijaju osjećaj tolerancije.

„Za realizaciju međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje poželjne su heterogene skupine koje, sastavljene od učenika različitih predznanja i sposobnosti, pružaju mogućnost napretka svakom pojedincu. Stalne izmjene suradničkoga i samostalnoga rada potiču aktivnost i motiviranost učenika“ (GOO 2016: 33). Sve skupine mogu imati isti zadatak ili svaka skupina može raditi na različitom zadatku. Unutar skupine učenici mogu raditi bez podjele uloga, dok timski rad podrazumijeva podjelu uloga. Učenici predlažu rješenja i kritički raspravljaju i argumentiraju uz međusobno uvažavanje. Nadalje, *Nacionalni kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje* navodi kako učenjem kroz oblike grupiranja, rada u paru ili timskog rada učenici iskazuju spremnost za doprinos u skladu s osobnim mogućnostima kako bi ostvarili zajednički cilj (isto, 33).

„Najkorisnije je učenje u skupini kad su u skupinu uključeni učenici različitih sposobnosti, različitih osobina i kad se ostvaruje suradnja“ (Čudina-Obradović i Brajković 2009: 104). Nužno je da svaka skupina ima dobro definiran skup zadataka koji će joj omogućiti da bude aktivna, usmjerena na zadatak i da se bavi aktivnostima koje su bitne za taj zadatak.

Budući da suradničko učenje pruža mogućnost pristupanja određenoj temi iz nekoliko perspektiva, ono ide u prilog korelacijsko-integracijskom sustavu. Naime, u korelacijsko-integracijskom sustavu svaka skupina može se posvetiti proučavanju teme s jednoga područja, a

tijekom i nakon izlaganja učenici mogu uočavati suodnose i veze između elemenata različitih područja. Osim toga, razvoj pozitivnih suradničkih odnosa integriran je u procesu usvajanja nastavnoga gradiva.

3.2.3. Organizacijski oblici

“Korelacijsko metodički sustav uključuje različita predmetna područja u nastavni proces do potpune metodičke integracije svih predmetnih sadržaja u timsku nastavu” (Musa i sur. 2015: 88). Naime, korelacijsko-integracijski pristup omogućuje učenicima učenje otkrivanjem, stoga je najlakše realizirati ga u projektnoj nastavi, koja povezuje i kombinira istraživanja i proučavanja iz različitih disciplina, a ne proučava svaku zasebno. Osim projektne nastave, moguće je prilagoditi se školskom obrascu, tj. rasporedu. Naime, radi ostvarenja ciljeva nastavne jedinice, a zbog nedostatnoga vremena jednoga školskoga sata, pribjegava se specifičnoj organizaciji sata.

3.2.3.1. Blok sat ili dvosat

Ciljeve poučavanja koji se žele postići korelacijsko-integracijskim sustavom teško je ostvariti u jednom vremenski ograničenome nastavnome satu u trajanju 45 minuta. Radi uspješnog ostvarenja ciljeva korelacijsko-integracijskoga sustava, poželjno je omogućiti dulja razdoblja usredotočene aktivnosti, uzevši u obzir postojeći obrazac vremenskoga ograničenja.

Dvosat koji obuhvaća dva sata od 45 minuta i stanku između (blok-sat od 90-100 minuta) može se uklopiti u već postojeći tradicionalni raspored. Dakle, blok-sat (dvosat) nastavni je sat dvostrukoga trajanja, tj. traje 90 minuta. To je obično dovoljno vremena da bi se zadatak koji se izučava proveo kao logična cjelina koja je ili završena ili se može nastaviti u sljedećim blokovima. „U višim razredima osnovne škole i u srednjoj školi primjenjuje se u projektnomu, korelacijsko-integracijskomu, multimedijскомu, otvorenomu i timskomu sustavu“ (Bežen 2008: 322).

U knjizi *Integrirano poučavanje* Čudina-Obradović i Brajković uočavaju da je glavna prednost rada u dvosatu dulji raspon vremena, koji se učenicima daje za poučavanje teme ili dijela teme i koji ih potiče na bolje planiranje vlastitog rada, dublje promišljanje problema i slobodniju uporabu

različitih izvora bez straha od ograničenja vremena i nezadovoljstva i štete zbog prekida duboke usredotočenosti školskim zvonom. „Usporedbe rezultata postignutoga u blok-satu i u klasičnomu 45-minutnom satu pokazuju da tijekom blok-sata učenici ovladaju većim opsegom gradiva, više pišu, bolje razumiju i zapamte ono što uče i da su više zainteresirani da završe planirani dio posla“ (Čudina-Obradović i Brajković 2009: 98 prema Roberts i Kellough, 2008).

„Blok sat omogućuje bolje ovladavanje materijalom i veću motivaciju, što su najvažniji ciljevi tradicionalne i integrirane nastave. Istodobno, učenici stječu navike samostalnoga planiranja rada u kojemu su puno samostalniji nego u nametnutomu ritmu, te iz toga proizlazi njihov osjećaj autonomije i odgovornosti za vlastiti rad“ (isto, 98). Međutim, za ispunjavanje ciljeva korelacijsko-integracijskoga sustava nije nužno uvijek odabrati dvosat, već je važno omogućiti da aktivno vrijeme učenja potraje što duže.

3.2.4. Metodčki instrumentarij

Razvoj tehnologije nudi neizmjerne mogućnosti i prednosti koje je neophodno koristiti u cilju podizanja kvalitete ljudskog života uopće, počevši od nastavne prakse. U skladu s razvojem suvremenih tehnologija odvija se i proces modernizacije nastave i učenja, a to znači stalno unapređivanje obrazovnoga rada na osnovi uklapanja obrazovanja u informatičku epohu. Potrebno je iskoristiti okolnosti koje nas okružuju i koristiti se sredstvima koja će približiti određena znanja učeniku. Svaki predmet zahtijeva uporabu određenoga instrumentarija, a korelacijsko-integracijski sustav otvoren je i za uporabu različitoga instrumentarija i izvora znanja drugih predmeta tj. umjetnosti.

3.2.4.1. Nastavna sredstva i pomagala

Obrada određenih nastavnih jedinica različitim nastavnim sredstvima i pomagalima pridonosi boljem uviđanju i razumijevanju određene problematike i omogućava učenicima promatrati problem s različitih gledišta, što ima značajne pozitivne učinke na njihovo učenje, shvaćanje i razumijevanje određene teme.

Zahtjevi suvremenoga obrazovanja najviše se odnose na povećanje kvalitete i učinkovitosti nastavnoga rada. Da bi se to postiglo, neophodna je modernizacija svih segmenata toga procesa što podrazumijeva korištenje suvremenih didaktičkih medija kao i drugih informacijsko-komunikacijskih sredstava u neposrednoj nastavnoj praksi. Suvremena tehnologija omogućava interaktivne nastavne metode, koje se sve više koriste multimedijalnim didaktičkim sredstvima i pomagalicama u kojima su integrirani tekst, zvuk i slika. Primjenu informatičke tehnologije u nastavnome procesu učenici rado prihvaćaju s obzirom na to da radije provode vrijeme uz računalo i televiziju, nego učeći iz udžbenika. Nastavnici moraju pronaći način kako to optimalno iskoristiti u procesu obrazovanja.

3.2.4.2. Višestrukost izvora učenja

Kada je riječ o izvorima učenja, koristeći se korelacijsko-integracijskim sustavom mora se gledati izvan granica predmeta. „Izuzev udžbenika, učenicima se podastiru različite mogućnosti i može ih se navesti da sami traže izvore podataka“ (Čudina-Obradović i Brajković 2009: 100). Danas se drugačije, dinamičnije uči. Mladim ljudima dostupan je veliki broj različitih izvora informacija, do kojih mogu doći na različite načine, uglavnom preko masovnih medija. Pri tom se koriste različitim sredstvima masovnih komunikacija, usavršavaju se u primjeni računala, Interneta i sl. Na Internetu se mogu pronaći brojne, izuzetno zanimljive i aktualne informacije, omogućena je brza i učinkovita komunikacija bez obzira na fizičku udaljenost njezinih sudionika, razmjena materijala, ideja, otkrivanje novoga, razvoj kritičkoga i kreativnoga mišljenja i sl. Praktičnim radom s različitim tehnologijama stječu se ne samo informacije o onome što se uči već i različite vještine upotrebe i korištenja računala, CD-a, Interneta itd.

Pred školu su, dakle, postavljeni izazovi i ciljevi koji se ne mogu realizirati samo uz učenje iz udžbenika ili obradom nastavnih sadržaja na način u kome samo nastavnik ima dominantnu ulogu, mora se uvažavati činjenica da sve važniju ulogu imaju digitalni i audiovizualni mediji, različiti izvori informacija. Stoga je važna osposobljenost nastavnika za upotrebu suvremenih tehnologija, kao i samih učenika te njihovo aktivno angažiranje u nastavnome procesu. Zbog toga obrazovanje treba koncipirati na taj način da ponudi sudionicima aktualne sadržaje, da ih osposobi za samostalno

učenje, korištenje informacija koje primaju, razvoj kritičkoga odnosa i sposobnosti za kreativno rješavanje problema.

Podrazumijeva se, dakle, integracija i zajednički rad svih faktora koji posredno ili neposredno sudjeluju u odgojno-obrazovnome procesu i koji svojim angažiranjem mogu značajno doprinijeti njegovu boljem funkcioniranju i podizanju kvalitete rada, ukupnih učinaka i rezultata.

3.2.5. Uloga nastavnika i učenika u korelacijsko-integracijskom sustavu

Širi društveni kontekst uvjetuje pristupe u odgojno-obrazovnome procesu. Uzimajući to u obzir, nameće se zaključak da suvremena nastava nije zamisliva bez poticanja učeničkoga stvaralaštva te kritičkoga i stvaralačkoga mišljenja. Korelacijsko-integracijski sustav izmiče od reproduktivne i ustaljene nastave, a ono po čemu se razlikuje od tradicionalnijih pristupa važnost je aktivnoga položaja učenika u nastavi te potreba razvijanja kritičkoga mišljenja i učenčkih stvaralačkih mogućnosti.

Nekadašnja uloga učitelja bila je prenijeti znanje učeniku. Iako se ta uloga učitelja nije promijenila, društveni kontekst postavio je drugačije uvjete. Naime, znanje je danas lako dostupno zahvaljujući razvoju tehnologije. Učitelj mora pronaći pristup kojim će zainteresirati učenike i ponuditi im cjelovito znanje. Dakle, učitelj mora pronaći način kako približiti nastavno gradivo učeniku, ne bi li mu ono ostalo u dugotrajnom pamćenju. Uzimajući to u obzir, nameće se ideja o povezivanju književnih sadržaja s događajima iz stvarnoga života kao optimalna jer učenicima tada gradivo najbolje „sjedne“. Učitelji moraju izmicati granicama predmeta kako bi sadržaj povezali i uklopili u određenu cjelinu. Dakle, učitelj mora biti sposoban, voljan i spreman na ulaganje dodatnih napora. Biti kreativan u prezentaciji gradiva, omogućiti učenicima različitost pristupa temi, uputiti ih na primjenjivanje stečenih znanja u praksi – imperativi su modernoga nastavnika. Od nastavnika se zahtijeva stručnost, umijeće tinskoga rada, spremnost na suradnju i širenje znanja, korištenje različitih izvora informacija i različitih metoda.

Poželjno je da korelacija različitih nastavnih sadržaja bude zasnovana na individualnim potrebama i interesima učenika. Naime, svaki učenik ima različite sposobnosti, mogućnosti, znanja, vlastiti stil učenja koji se moraju uvažavati prilikom planiranja i realiziranja sata. Ima učenika koji

bolje poznaju određena područja i to treba iskoristiti i angažirati ih kako bi se što više istaknuli njihovi potencijali i zadovoljili njihovi interesi, a i kako bi bili u mogućnosti prenijeti svoja znanja i time motivirati ostale učenike na aktivno sudjelovanje u nastavi. Uspostavljanjem korelacije prilikom rada na određenoj nastavnoj jedinici, učenika suočavamo s različitim znanstvenim područjima i na taj način potičemo njegov misaono-emocionalni potencijal. „Učenici s kojima se nastava provodi prema korelacijsko-integracijskome sustavu postaju samostalniji u donošenju odluka, zadovoljavaju potrebe za kreativnošću, surađuju, slobodno se izražavaju“ (Krumes-Šimunović i Blekić 2013: 184). Dakle, u integraciji i korelaciji s drugim nastavnim predmetima i sadržajima učenik će određenu temu doživljavati potpunije i svestranije, a moći će i maksimalno istaknuti svoje individualne i kreativne sposobnosti.

„Ovaj tip nastave traži učitelja/učiteljicu koji posjeduju sposobnost prilagodbe i suradnički odnos s učenicima, ali i drugim učiteljima“ (isto, 184). Jako je važno naglasiti kako bi se učitelj trebao staviti u ulogu partnera ravnopravnog s učenicima. Odnosno, učenici trebaju biti svjesni odgovornosti i povjerenja koje im je dano da sami istražuju, otkrivaju, povezuju i prezentiraju sadržaje. Prihvaćanjem samostalnih zadataka ne samo što učenici nauče i povezuju sadržaje već i učenicima raste samopouzdanje što je veoma važno za njihov daljnji napredak. Dakle, aktivnost učenika od izuzetne je važnosti u svim sustavima uspostavljenima u otklonu od reproduktivne nastave.

3.3. Utemeljenost i opravdanost korelacijsko-integracijskog sustava

Odgojno-obrazovni sustav učenicima nudi opširna znanja različitih područja unutar različitih nastavnih predmeta koji podrazumijevaju usmjeravanje pozornosti na određenu temu u sklopu jednoga predmeta po ciljevima i zadaćama istoga. Iako se određene teme, pojave i problemi mogu pojaviti na različitom stupnju obrazovanja u istom ili u različitim nastavnim predmetima, u školskoj praksi učestalo je da se u tom slučaju korelacija naznači samo kao natuknica ili kratka digresija. Stoga je poželjno planirati i realizirati nastavu u sklopu korelacijsko-integracijskoga sustava radi postizanja cjelovitoga znanja. „Postojeći predmetni sustav na kojem se temelji organizacija odgojno-obrazovnoga procesa danas ne odražava potrebu suvremenoga društva za interdisciplinarnošću, povezivanjem različitih znanosti i izlaskom iz tradicionalne zatvorenosti pojedinoga nastavnoga

predmeta“ (Krumes-Šimunović i Blekić 2013: 169). Nije uvijek takav slučaj, ali često određene teme ostaju zakinite jer se ne prouče iz dobre perspektive, tj. proučavane su iz često samo jedne perspektive. Učenici će dobiti potpuniju sliku ako se nekoj temi pristupi iz više perspektiva, bila ona religiozna, znanstvena, umjetnička, društvenopovijesna itd. Prema tome, kako bi se „izbrisale“ granice među školskim predmetima, u škole se uvodi korelacijsko-integracijski pristup. Današnja istraživanja na području književnosti pokazuju da korelacijsko-integracijski metodički pristup u nastavi hrvatskoga jezika produbljuje doživljaj likova i situacija i potiče učenike na razvijanje osobnog izraza prilikom iskazivanja doživljaja, ali i spoznaje književnoumjetničkoga teksta (Krumes-Šimunović i Blekić 2013: 171 prema Visinko 1994: 47). Osim toga, njime prevladavamo tzv. granice među predmetima i povezujemo dijelove gradiva različitih predmeta u jednu skladnu cjelinu sa zajedničkim odgojnim, obrazovnim i funkcionalnim zadaćama.

„Međutim, tematsko poučavanje ne omogućuje punu slobodu i inicijativu učitelja i učenika, već je ograničeno nacionalnim zahtjevima (*Nastavnim planom i programom, Kurikulumom*). Učitelj može na temelju nacionalnih zahtjeva za jedan razred uočiti mogućnosti formiranja središnje teme iz dva ili više predmeta i u toj će temi integrirati najprije ciljeve, a onda djelomično i sadržaj poučavanja, kako bi učenicima omogućio integrirano učenje“ (Čudina-Obradović i Brajković 2009: 31).

„*Nacionalni okvirni kurikulum* iznosi međupredmetne teme i time potiče povezivanje predmeta na osnovi zajedničkoga korelata i uspostavlja veze na osnovi zajedničkih i posebnih ciljeva pojedinih nastavnih cjelina. Tada više interpretacija književnoga teksta i njegova recepcija nije jedini cilj. Zajednički korelat izlazi iz okvira interpretacije književnoga teksta, a afirmiraju se nove nastavne metode i oblici rada“ (Krumes-Šimunović i Blekić 2013: 171). Nadalje, one navode da je interdisciplinarni pristup u kurikulumu imperativ jer je težnja da se učenici razvijaju u mislitelje, koji o stvarima razmišljaju holistički, na zaokružen i cjelovit način. „Brown i Cockin (2002) smatraju da je integrirano učenje kroz višestruke discipline odlično jer stvara učenike s više razumijevanja i višom razinom znanja nego što je to bio slučaj s proučavanjem znanosti u dijelovima. Na taj način uloga učitelja se mijenja jer on stvara učenička iskustva i pomaže u procesu učenja predlažu i pravce u kojima učenje može ići (Lucan, 1981)“ (isto, 169). Jensen kaže da je interdisciplinarno učenje proces bliži načinu na koji ljudski mozak prirodno funkcionira (2003: 99). Stoga se prema načelu interdisciplinarnosti i integracije znanosti napušta tradicionalna zatvorenost pojedinoga nastavnoga predmeta.

Godine 2010. objavljen je *Nacionalni okvirni kurikulum* koji predlaže reorganizaciju nastavnih planova i programa i predmetnih kurikula na razini osnovnoškolskoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj i nastoje se uvesti međupredmetne teme koje nadilaze predmetnu specijalizaciju (NOK, 2010). Novi prijedlog reformnoga kurikulumu, objavljen u veljači 2016. godine, također iznosi međupredmetne teme koje bi se trebale integrirati u nastavnomu procesu. Budući da to utječe i na promjene metoda i oblika rada na nastavnom satu, prednost dobivaju otvoreni didaktičko-metodički sustavi koji omogućuju i učenicima i učiteljima veću mogućnost ostvarivanja programskih cjelina. Dakle, korelacijsko-integracijski sustav poželjan je u nastavi jer najbolje odgovara smjernicama reformnoga kurikulumu s obzirom na to da je nastao na temelju teorije međupredmetnih veza (Rosandić 2003: 79).

U reformnom kurikulumu predmet Hrvatski jezik svrstan je u jezično-komunikacijsko područje, što znači da „povezivanje i suodnos predmetnih sadržaja briše predmetnu ograničenost i ustroj Hrvatskoga jezika tako da do izražaja dolaze čitanje, pisanje, govorenje i slušanje kao osnovni izražajni elementi koje koriste i druge odgojno-obrazovne cjeline“ (Krumes-Šimunović i Blekić 2013: 170).

3.4. Podjela korelacijsko-integracijskoga sustava

Korelacijsko-integracijski sustav pruža različite mogućnosti povezivanja, stoga unutar njega postoji nekoliko podjela, s obzirom na didaktičke, obrazovne ili metodičke okolnosti. Rosandić točno određuje tipove povezivanja na kojima se mogu temeljiti nastavne situacije i metodički postupci u odgojno-obrazovnome procesu (2005: 241–247). Prema kategorijama koje uspostavlja komparativna estetika, mogu se odrediti ovi tipovi korelacije⁷:

- a) **Strukturna korelacija** – omogućava uspoređivanja strukture umjetničkih djela iz različitih umjetnosti ili iz istoga umjetničkoga područja.
- b) **Stvaralačka (produktivna) korelacija** – odnosi se na istraživanje procesa nastajanja umjetničkoga djela. Taj tip korelacije osobito se aktualizira pri proučavanju djela koje je nastalo na predlošku lirske pjesme, filmsko djelo nastalo na predlošku književnoga predloška, likovno djelo nastalo na predlošku literarnoga teksta.

---

⁷ Podjele i definicije su iz literature (Rosandić 2005: 241–247).

- c) **Recepcijska korelacija** – odnosi se na razlike u primanju djela iz različitih umjetnosti. Ona afirmira recepcijske posebnosti koje su uvjetovane umjetničkim bićem određenoga predloška i recepcijskom dispozicijom recipijenta. U okviru ove korelacije nameće se pitanje transfera sposobnosti iz jednog recepcijskoga koda u drugi recepcijski kod.
- d) **Povijesno-stilska korelacija** – pretpostavlja povijesni i stilski kontekst u proučavanju umjetničkih djela i ostvaruje se na srednjoškolskoj razini estetskoga odgoja i obrazovanja.

Posebni tipovi korelacije izvode se iz organizacije odgojno-obrazovnoga procesa.

- A) **Sinkronijska korelacija** temelji se na istodobnosti usvajanja (proučavanja) gradiva u različitim predmetima. U isto vrijeme proučava se tema koja pripada različitim predmetima. Takav tip korelacije uspješnije i češće ostvaruje se u mlađim razredima osnovne škole gdje se gradivo povezuje u tematske cjeline. Tematsku cjelinu čine sadržaji iz predmeta različitih predmeta.
- B) **Asinkronijska korelacija** se u praksi pojavljuje češće, sa svojim podvrstama.
  - 1) *Perspektivna korelacija* u kojoj se tema najprije uspostavlja i proučava u jednom predmetu i najavljuje se njezino proučavanje u ostalim predmetima. Književno djelo, npr, utemeljeno na povijesnoj temi, može najaviti proučavanje te teme u nastavi povijesti.
  - 2) Redoslijed može biti i obrnut. Najprije se povijesna tema proučava u nastavi povijesti i najavljuje se njezino proučavanje u nastavi književnosti.
  - 3) Postoji i *retrospektivni tip korelacije*. U tom tipu korelacije uspostavlja se retrospektivna veza u proučavanju određene teme.

„Unutarpredmetno i međupredmetno povezivanje nužno je potreban oblik didaktičko-metodičke pripreme za nastavu u kojoj učitelj može voditi učenika do primjerenijih, lakših i uspješnijih načina, oblika i metoda rada kao i do predviđenih nastavnih zadataka: odgojnih, obrazovnih, funkcionalnih, komunikacijskih“ (Krumes-Šimunović i Blekić 2013: 170).

Unutarpredmetna korelacija – u Hrvatskome jeziku odnosi se na različite načine kombiniranja unutar nastavnoga predmeta: jezik-jezično izražavanje-književnost, književnost-film-jezik, medijska kultura-književnost-jezično izražavanje i dr. (Težak 1996).

Međupredmetna korelacija – odnosi se na suodnos/korelacija Hrvatskoga jezika sa svim nastavnim predmetima ovisno o nastavnim sadržajima koji se proučavaju. Najčešće su veze s predmetima iz jezično-umjetničkoga područja (likovna umjetnost, glazba, strani jezici), ali je jednako važna korelacija i s povijesti, geografijom ili nekom drugom prirodnom skupinom predmeta (Težak 1996).

3.5. Korelacijsko-integracijsko planiranje

S obzirom na to da korelacijsko-integracijski sustav podrazumijeva usklađivanje jedinica iz različitih područja, odnosno nastavnih predmeta, potrebno je uskladiti sadržaje i prethodno planirati nastavne jedinice. Planiranje nastavnoga gradiva koje se temelji na načelima korelacije i integracije nazivamo korelacijsko-integracijskim planiranjem (Rosandić 2005: 636).

Rosandić dalje navodi da se u takvu sustavu planiranja, u kojem se utvrđuje zajednička tema u okviru odgojno-obrazovnog područja ili se nastavna jedinica koja pripada pojedinomu nastavnomu predmetu, dovodi u tematsku, pojmovno-informacijsku ili metodološku vezu s programskim cjelinama iz drugih predmetnih i odgojno-obrazovnih područja (isto, 636).

Slijedi tablični prikaz prijedloga korelacijsko-integracijskoga uzorka planiranja.

Tablica 2. *Uzorak korelacijsko-integracijskog planiranja*

Nastavna jedinica (književnost)	Jezično izražavanje	Medijska kultura	Povijest	Građanski odgoj i obrazovanje
<i>Dnevnik Anne Frank</i>	Usmeno izlaganje i prezentiranje nastavnog sadržaja. Motivacija za pisanje dnevnika.	Prikaz isječka iz filma <i>Freedom writers</i> .	Drugi svjetski rat i holokaust.	Zaštita i kršenje ljudskih prava.

4. *Dnevnik Anne Frank* u nastavi hrvatskoga jezika

Dnevnik Anne Frank pripada književnosti za djecu i mladež, prvenstveno jer dolazi iz pera jedne djevojčice. Prema definiciji dječje književnosti Milana Crnkovića najvažniji kriterij za određivanje dječje književnosti namjenjenost je i prilagođenost književnoga djela djetetu (Crnković 1980: 3). Iako prvotno nije bio namijenjen djeci, s vremenom je postao prikladan i za dječju dob, stoga se nalazi na lektirnome popisu za osmi razred.

*Dnevnik Anne Frank*⁸ dirljivo je i tragično književno djelo. Priča se temelji na stvarnim događajima, dakle radnja je smještena u stvarno povijesno razdoblje. Iz *Dnevnika Anne Frank* današnji čitatelji mogu puno toga saznati o nemilosrdnim povijesnim događajima iz perspektive jedne djevojčice. Kao progonjeni Židovi, obitelj Frank skriva se pred nacistima u tajnim prostorijama tvrtke njezina oca u Amsterdamu. Tijekom dvogodišnjeg skrivanja, sve do izdaje njihova skloništa, Anne u dnevnik bilježi događaje, strepnje i probleme u skloništu koji se razvijaju pri životu u takvim uvjetima. Usprkos nesreći koja ju je zadesila, Anne nije izgubila razloge za sreću. Sreću je pronalazila u malim stvarima. Optimističan pogled na svijet i zrelo razmišljanje jedne trinaestogodišnjakinje dovoljni su razlozi za preporuku svakom osmašu. Ona u to vrijeme proživljava osjećaj zaljubljenosti, iskušava svoje mogućnosti pišući priče i dnevnik, bilježi svoja razmišljanja o Bogu, životu, međuljudskim odnosima i društveno-povijesnim okolnostima u kojima se nalazi. Čitajući njezine zapise, uočava se optimistična i neiskvarena narav djevojčice, koja je i u najvećoj ljudskoj tragediji pronalazila nešto lijepo i utješno u svakom danu. Njezine misli ostaju kao podsjetnik na užase rata, ali i poticaj na pozitivno razmišljanje usprkos zlu i nevoljama.

Iako je od vremena Drugoga svjetskoga rata prošlo više od sedamdeset godina, ovo djelo, sa svojim moralnim vrijednostima i odgojnim porukama, pomaže vratiti tužno sjećanje na sva stradanja i probleme koje rat sa sobom donosi, ali i obrazovati učenika u svrhu boljega čovjeka i boljega svijeta, što i jest cilj metodike književnoga odgoja i izobrazbe (Kovačević 1997: 24).

Dnevnik Anne Frank u *Nastavnome planu i programu* nalazi se na popisu lektire za osmi razred osnovne škole (NPP 2006: 50). Iako učenici ne moraju čitati ovu lektiru jer nije na

---

⁸ „Dvije godine nakon rata, u lipnju 1947., *Dnevnik Anne Frank* objavljen je pod naslovom koji je sama smislila: „Tajno skrovište“. Godine 1955. *Dnevnik* je adaptiran za kazališnu scenu, a predstava bilježi ogroman uspjeh. Filmska verzija koja je uslijedila prikazuje se u prepunim dvoranama diljem svijeta. *Dnevnik* je preveden na preko 60 jezika, prodano je oko 30 milijuna primjeraka, a u čast Anne Frank njezinim su imenom nazvane mnoge škole i ulice.“ Preuzeto s internetske stranice: <http://povijest.net/anne-frank>, (19.5.2016.).

obveznomu popisu lektire, poželjno je naglasiti važnost čitanja izbornoga popisa lektire uopće, posebice *Dnevnika Anne Frank*.

U prijedlogu *Nacionalnoga kurikulumata nastavnoga predmeta Hrvatski jezik Dnevnik Anne Frank* nalazi se na popisu za cjelovito čitanje trećega ciklusa, što znači da se čita u višim razredima osnovne škole (NKHJ 2016: 294). Popis djela za cjelovito čitanje je otvoren, dakle nastavnici sami odabiru koja će djela obrađivati u skladu s učeničkim afinitetima.

4.1. Kako pristupiti poučavanju *Dnevnika Anne Frank*?

Uzimajući u obzir važnost obrade nastavne jedinice *Dnevnik Anne Frank* s povijesne, književne, ali i dječje perspektive, djelo pruža razne mogućnosti za korelaciju i integraciju. Djelo je to koje evocira ostala područja na zajedničku analizu, stoga je poželjno tumačenje u sklopu korelacijsko-integracijskoga sustava, kako bi se djelo smjestilo u kontekst te kako bi se naglasile njegove zadaće i svrha.

4.1.1. Metodičke mogućnosti korelacije i integracije

U ovom dijelu rada iznijet će se mogućnosti poučavanja *Dnevnika Anne Frank* u korelacijsko-integracijskome sustavu u nastavi hrvatskoga jezika. U radu će se prvo navesti neke mogućnosti korelacije i integracije koje pruža *Dnevnik Anne Frank*. Naime, prema navedenome primjeru uzorka korelacijsko-integracijskoga planiranja, prikazat će se mogućnosti korelacije i integracije (medijska kultura, jezično izražavanje, Povijest, Građanski odgoj i obrazovanje) koje je moguće izvesti u sklopu dvosata u nastavi hrvatskoga jezika. Na kraju rada priložen je metodički prijedlog za izvedbu na dvosatu Hrvatskoga jezika (**Prilog 1.**).

4.1.1.1. Medijska kultura

Dnevnik Anne Frank postaje inspiracija mnogim umjetnostima⁹, međutim “najučestalija transformacija književnosti događa se upravo u odnosu književnost – film” (Musa i sur. 2015: 225). Nadalje, oni tvrde da gotovo da nema književnoga remek-djela koje nije doživjelo svoju ekranizaciju, a neka su čak imala i nekoliko verzija (isto, 225). Stoga je prema *Dnevniku Anne Frank* napravljen film 1959. godine. U nastavi se film može koristiti kao metodičko sredstvo za motivaciju ili pak cjelosatno gledanje u sklopu nastave filma. “Gledanje filma može se iskoristiti kao motivacija za čitanje književnoga djela po kojemu je film snimljen. To ne mora biti filmski uspješno djelo – dovoljno je da bude učenicima dopadljivo, atraktivno, da ih može zainteresirati i za književni oblik priče koja ih je oduševila na ekranu” (isto, 227).

Također, moguće je u sklopu motivacijskoga postupka učenicima prikazati kratak isječak iz filma s tematikom Drugoga svjetskoga rata ili raspravljati i razgovarati o filmovima i knjigama slične tematike. Mogući filmovi ili romani o kojima bi se moglo razgovarati ili ih prikazati na nastavi jesu: *Schindlerova lista*, *Dječak u prugastoj pidžami*, *Pijanist* te druga djela iste tematike.

Dnevnik Anne Frank javlja se kao jedan od glavnih motiva u filmovima *Freedom writers* i *Fault of our stars*, što se također može iskoristiti u nastavi ili u motivaciji za čitanje *Dnevnika*. Nastavni dvosat u metodičkome prijedlogu (**Prilog 1.**) započinje prikazom isječka filma *Freedom Writers*¹⁰ (Pisci slobode), a koji prikazuje predavanje profesorice Erin o tome *kako se događa holokaust* (**Prilog 2.**). Naime, učenici iz navedenoga isječka uviđaju obilježja holokausta iz perspektive osobe koja nije izravno bila dijelom te tragedije, ali je svjesna njezinih negativnosti te činjenice da se i danas događa holokaust u različitim oblicima. Nakon prikazanoga isječka, učenici iznose svoje

---

⁹ Diljem svijeta dramatizirani su Annini zapisi, pa tako i u Hrvatskoj. Preuzeto s internetske stranice <http://www.kazaliste-tresnja.hr/predstave/ana-frank/?id=45>, (20.5.2016.). Ako postoje mogućnosti, učenici mogu pogledati dramatizaciju Annina dnevnika. U Hrvatskoj je 2014. godine organizirana putujuća izložba Annina života. Kuća Anne Frank osnovana je 1957. godine na adresi Prinsengracht 263 ne bi li se očuvao spomen na Annu Frank i njezine ideale. Preuzeto s internetske stranice <http://www.annefrank.org/>, (20.5.2016.).

¹⁰ Film *Freedom writers* (2007) nastao je prema istinitoj priči, a riječ je o mladoj profesorici Erin Gruwell koja napušta svoj rodni grad Newport Beach i preuzima posao profesorice engleskoga jezika u školi Woodrow Wilson High u Long Beachu. Njezin entuzijazam ubrzo splasne jer shvati da ima problematične učenike, a ne željne znanja kakve je priželjkivala. Razred je podijeljen prema rasnoj pripadnosti, tuče su uobičajena pojava, a neki učenici čak odbijaju pohađati satove. Usprkos velikim problemima u i izvan škole, Erin je ipak spremna potrošiti i zadnji atom snage kako bi promijenila navike i ponašanje svojih učenika i ponudila im obrazovanje kao izlaz iz divljaštva i kaosa. Jedan od glavnih motiva u filmu je *Dnevnik Anne Frank* koji postaje primjer za poželjan model ponašanja. Ulomci iz *Dnevnika* i Annin život postaju inspiracija za život u toleranciji i međusobnom poštivanju. Osim toga, nastavnica pokušava motivirati učenike na pisanje dnevnika, što rezultira izdavanjem knjige pod nazivom *Pisci slobode*.

dojmove i prisjećaju se znanja o holokaustu, te uspoređuju sa situacijom u današnjem društvu. Nakon toga slijedi najava teme. “Stoga je od posebne važnosti osvijestiti učenike o bitnosti najave teksta i njegove lokalizacije, jer je moguće da kulturno-povijesni podaci ili pak društvene okolnosti nastajanja djela, odnosno osobni podaci o autoru, dobivaju na važnosti ukoliko se sama interpretacija bude oslanjala na neke od njih i ukoliko se neka značenja unutar djela mogu povezati s navedenim činjenicama“ (Musa i sur. 2015: 118). Nakon heurističkoga razgovora s učenicima o holokaustu, slijedi uvod i najava teme te interpretativno čitanje ulomka iz *Dnevnika* – “interpretativno čitanje koje ozbiljuje književni sadržaj u njegovoj svrsi mora imati tempo, intonaciju i intenzitet usuglašen s emocijama sadržaja teksta” (isto, 119).

4.1.1.2. Povijest

Ono što je neupitno jest da je djelo nastalo kao posljedica jedne od najvećih svjetskih tragedija – holokausta, stoga je važno naglasiti društveno-povijesni kontekst. Dakle, ne povezati *Dnevnik* s nastavom Povijesti je neprihvatljivo. Naime, ovdje je riječ o međupredmetnoj korelaciji koja se temelji na korelatima zajedničkim dvama ili više nastavnih predmeta. Za utvrđivanje korelativnosti, odnosno integrativnosti, važna je povezujuća sastavnica po kojoj je suodnos ili jedinstvo posljedica veza dviju sastavnica. Budući da *Dnevnik* prikazuje istinit događaj smješten u stvarno povijesno razdoblje, korelacija bi se mogla odnositi upravo na povijesno razdoblje. Pitanja i zadaci mogu se odnositi na povijesno razdoblje Drugoga svjetskoga rata ili na događaje i osobe vezane za to razdoblje (teme stradanja, poznate osobe¹¹, holokaust) te se mogu preispitati i uvidjeti učenikova opća saznanja ili pojedinosti koje obilježavaju tu tematiku.

Učenici na satu Hrvatskoga jezika istražuju područje koje je obuhvaćeno nastavom Povijesti kako bi se upoznali s društveno-povijesnom pozadinom, koja je veoma bitna za razumijevanje književnoga teksta, u ovom slučaju – *Dnevnika Anne Frank*. U metodičkom prijedlogu za dvosat (**Prilog 1.**) učenici prve skupine dobivaju tekst o holokaustu (**Prilog 1.2.**). Učenici prolaze nekoliko

---

¹¹ Učenicima se otvara mogućnost usporedbe *Dnevnika Anne Frank* s ratnom prozom Siniše Glavaševića i Lee Deutsch. Učenici mogu uspoređivati strukturu djela i okolnosti pod kojima je djelo nastalo. Prema Rosandiću, to je poseban tip korelacije koju čine kontakti između različitih nacionalnih književnosti. „U povijesnom proučavanju književnosti utvrđuju se veze i odnosi između različitih nacionalnih književnosti na sinkronijskoj i dijakronijskoj razini“ (Rosandić 1986).

faza rada u skupini. Rad započinje samostalnim čitanjem kako bi se prisjetili znanja iz Povijesti ili naučili nešto novo. Nakon što učenici pročitaju tekst o holokaustu, slijedi metoda rada na tekstu, odnosno zadatak da izdvoje najvažnije događaje te izrade vremensku crtu s najvažnijim događajima u Drugome svjetskom ratu, a pri tome će se koristiti nastavnim sredstvima i pomagalima navedenim u prilogu (**Prilog 1.2.**). Nadalje, učenici moraju pripremiti usmeno izlaganje i prezentiranje rezultata svoga rada ostalim učenicima. Osim toga, kao sinteza rada, zadatak je osmisлити pet pitanja kojima obuhvaćaju ono što oni smatraju najvažnijim za zapamtiti.

Mogući su i različiti motivacijski metodički postupci koji mogu poslužiti u predodčenju povijesnih činjenica i pojmova u zadatke, primjerice, grozd, literarni kviz, literarni rebus i drugi slični postupci. Međutim, *Dnevnik* pruža mogućnosti za još korelacija, koje nisu toliko iskorištene u nastavi, s obzirom na to da se naglasak u nastavi uglavnom stavlja na holokaust i korelaciju s Povijesti.

4.1.1.3. Jezično izražavanje

Na predlošku *Dnevnika Anne Frank*, učenici mogu usvajati elemente dnevnika¹², odnosno, upoznati se s autobiografskim diskurzom, a učitelj uz odgovarajući pristup, može potaknuti učenike na pisanje dnevnika, odnosno razvoj jezične pisane djelatnosti. Pripadnost *Dnevnika Anne Frank* autobiografskome diskurzu osigurava mu priroda njegova nastanka i način ustroja, a dnevnik (uz putopis i intervju) nalazi se među izbornim nastavnim sadržajima u osnovnoj školi. (Visinko 2010: 46). Učitelj može upoznati učenike s pojmom dnevnika povezujući i uspoređujući s današnjim raširenim društvenim mrežama (Facebook, blog itd).

Danas se s razvojem tehnologije javio i problem koji sve više i više obuhvaća mlađe generacije. Naime, ono što se nekad pisalo u dnevnik, danas često možemo vidjeti na profilima društvenih mreža. Društvene su mreže indirektno preuzele ulogu dnevnika. Budući da se učenici već u osnovnoj školi priključuju u virtualni svijet, odnosno prijavljuju se u različite društvene mreže, na kojima objavljuju različite sadržaje – i privatne i javne, može se uočiti da postoje sličnosti između autobiografske proze i društvenih mreža. Ono što nude i potiču društvene mreže jest objavljivati

---

¹² Definicija i elementi dnevnika preuzeti su iz Sablić-Tomić (2002).

svoja razmišljanja, svoje važne trenutke dijeliti s određenim brojem prijatelja, objavljivati fotografije i još mnogo toga. Sve ono što se nekad zapisivalo u dnevnike. Prevagom društvenih mreža, dnevnik je ostao u sjeni. Učenici svoje misli, osjećaje i zapažanja sve manje zapisuju u privatne dnevnike, već ih dijele na društvenim mrežama s većim brojem virtualnih prijatelja. Kako se ne bi otišlo u krajnost s objavljivanjem na društvenim mrežama, važno je učenicima predstaviti funkciju dnevnika i potaknuti ih na pisanje. Pisanje i čitanje književno-znanstvenih tekstova ima svoju obrazovnu i odgojnu ulogu. Učenike treba osposobiti za čitanje i pisanje takvih tekstova već u osnovnoj školi (Rosandić 1986: 647–648).

Pisanje kao misaoni proces kreiranja sadržaja zapisa, važan je dio sazrijevanja svakoga mladog čovjeka. Učenici to mogu vidjeti na Anninu primjeru s obzirom na to da njezin osobni razvoj možemo pratiti čitajući *Dnevnik*. Anne je u trenucima pisanja dnevnika njihova vršnjakinja koja dijeli razmišljanja i probleme svojih vršnjaka. Osim toga, učenici će čuti o najvećem genocidu iz perspektive njihove vršnjakinje te se lako staviti u njezinu kožu.

„Učitelji koji s više stvaralačkoga duha pristupaju sadržajima jezičnoga izražavanja, koji pokazuju zanimanje za proučavanje učenikova izražavanja i iznalaze mnoge načine motivacije učenika za uvježbavanje jezičnih djelatnosti, osobito pisanja, u odjelima s kojima rade postižu veću zainteresiranost učenika, radost stvaranja i motiviranost za sve sadržaje predmeta” (Visinko 2007: 122). Nastavnik ima mogućnost ukazati na razliku između privatnoga i javnoga života, odnosno, što može biti javno, a što pak gubi vrijednost ako se podijeli s određenim brojem poznanika i prijatelja na Facebooku. Cilj povezivanja dnevnika i društvenih mreža jest podignuti svijest o važnosti pisanja dnevnika te ukazati na razliku između pisanja dnevnika i objavljivanja na društvenim mrežama.

Jedna skupina učenika u metodičkom prijedlogu za dvosat (**Prilog 1.**) dobiva zadatak prikazati Facebook profil Anne Frank, odnosno prikazati njezin život u obliku Facebook vremenske crte. Nakon što pročitaju tekst o Anni Frank (**Prilog 1.3.**), učenici moraju slijediti niz zadataka i izraditi plakat koji će obuhvaćati osnovne podatke o Anni, fotografije iz njezina života, njezine misli i ideje te obitelji i prijatelje. Učenici će se na taj način upoznati s likom i životom Anne Frank.

Druga skupina učenika dobiva zadatak proučiti elemente dnevnika kao autobiografskoga modela te potkrijepiti citatima iz *Dnevnika Anne Frank* (**Prilog 1.5.**). Rezultate rada i jedna i druga skupina moraju prikazati usmenim izlaganjem, a učenici, pripadnici svih skupina, metodom slušanja i promatranja usvajaju gradivo koje se prezentira. Nakon usmenoga izlaganja dviju skupina, zadatak

je uočiti sličnosti i razlike između društvenih mreža i dnevnika. Na temelju onoga što znaju od prije i što su čuli na izlaganju, u raspravu se uključuju učenici svih skupina. Nastavnik na ploči iscrtava venov dijagram koji će zajednički ispunjavati s učenicima (**Prilog 1.6.**). Na kraju sata učenici za domaću zadaću dobivaju zadatak ispisivati stranice dnevnika u trajanju dva tjedna kako bi stekli naviku pisanja dnevnika i nakon što istekne vremenski rok.

Dakle, interpretacijom i analizom *Dnevnika Anne Frank*, pokušat će se naglasiti važnost pisanja dnevnika i motivirati učenike na pisanje dnevnika.

4.1.1.4. Građanski odgoj i obrazovanje

Nadalje, čitajući *Dnevnik* učenici uče o toleranciji, zaštiti ljudskih prava, ratu i međuljudskim odnosima. Budući da je *Dnevnik Anne Frank* izvrstan primjer kršenja ljudskih prava, on evocira građanski odgoj u školsko tumačenje. Iako je prošlo mnogo vremena od nastanka *Dnevnika* i mnogo toga se promijenilo, i dalje je izvrstan primjer za učenje o ljudskim pravima i primjenu u današnjemu društvu.

„Građanski odgoj i obrazovanje uvodi se na način obvezne međupredmetne provedbe kako bi se u odgoju i obrazovanju pridonijelo punomu razvoju građanske kompetencije učenika. Pri tome se polazi od činjenice da su svi predmeti izravno povezani općim pravom na odgoj i obrazovanje ili nekim posebnim pravom koje se jamči svakom djetetu, u svakome od njih traži se razvoj određenih vještina i stajališta odnosno vrijednosti koje više ili manje pridonose ostvarivanju Građanskoga odgoja i obrazovanja, primjerice: Povezanost Građanskoga odgoja i obrazovanja s nastavom Hrvatskoga jezika utemeljena je na općem cilju i zadaćama nastave Hrvatskoga jezika. Primjerice, ostvarivanje prava na identitet i prava na izražavanje, povijesnoj borbi za uporabu hrvatskoga jezika, utjecajima na hrvatski jezik, izbor književnih djela u kojima se tematizira nepravda i diskriminacija povezna je s ciljem nastave Hrvatskoga jezika: razvoj jezično-komunikacijskih sposobnosti pri govorenoj i pisanoj uporabi jezika u svim funkcionalnim stilovima, razvoj literarnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture, stvaranja zanimanja za sadržajima medijske kulture te upoznavanje i poštovanje hrvatske kulture, kultura nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i drugih kultura“ (GOO 2014: 96).

Već u osnovnoj školi učenici se mogu susresti s diskriminacijom, nepoštivanjima na razini razreda, škole, okoline. Zbog toga je učenicima potrebno usaditi pravilan stav i ponašanje kao temelj na kojem će se izgraditi demokratski građanin te poštivati slobodu i ravnopravnost pojedinca, bez obzira na razlike u podrijetlu, sposobnostima ili sklonostima. *Dnevnik Anne Frank* nudi se kao metodički predložak za tumačenje ljudskih prava, u sklopu međupredmetnoga kurikuluma građanskoga odgoja.

Treća skupina učenika u metodičkom prijedlogu (**Prilog 1.**) dobiva zadatak pročitati izdvojena ljudska prava u nastavnome listiću (**Prilog 1.4.**). Nakon što su se upoznali s određenim brojem ljudskih prava, zadatak je prikazati koja su od tih prava prekršena Nürnberškim zakonom nad Židovima, konkretnije nad Annom Frank. Primjere kršenja ljudskih prava mogu potkrijepiti citatima iz *Dnevnika*. S obzirom na to da je kršenje ljudskih prava aktualna i univerzalna problematika, sljedeći je zadatak prepoznati kršenje ljudskih prava danas i objasniti koje su to situacije.

Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskoga odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole temelji se na načelu racionalizacije, integracije i korelacije. Naime, međupredmetni pristup izbjegava praksu zapamćivanja i reprodukcije disciplinarno odvojenih sadržaja. Umjesto toga, učenje i poučavanje u različitim područjima postaje povezano i usmjereno na razvoj cjelovite osobe učenika. To se postiže upotrebom interaktivnih nastavnih metoda pri čemu se iskustvenim, timskim, suradničkim i radioničkim učenjem, koje je često povezano s istraživanjem, analiziranjem i zaključivanjem, rješava problem, stječe i razvija znanje, vještine i vrijednosti. Pojam istraživanje ovdje se koristi u smislu da učenici primjereno svojoj dobi i mogućnostima prikupljaju i analiziraju podatke o temi koju obrađuju, prepoznaju probleme i traže rješenja (GOO 2014: 3).

Suradničkim učenjem, učenici neposredno usvajaju demokratska načela i međuljudske odnose utemeljene na poštivanju i uvažavanju. Surađujući na određenoj temi, učenici moraju uvažavati tuđa mišljenja i argumentirati svoja, stoga je suradničko učenje poželjan nastavni oblik, posebice kad je riječ o temama Građanskoga odgoja i obrazovanja.

5. Zaključak

Dnevnik Anne Frank kao model autobiografske proze s odgojnim i moralnim porukama zaslužuje svoje mjesto u nastavi hrvatskoga jezika. Odabranim, korelacijsko-integracijskim sustavom nastavnik može uspješno prenijeti i učenike upoznati s umjetničkim vrijednostima dnevnika, smjestiti djelo u društveno-povijesni kontekst te istaknuti bitne odgojno-obrazovne poruke. Upravo korelacijsko-integracijski sustav u nastavi književnosti dopušta širok spektar metodičkih mogućnosti koje se mogu odabrati u obliku nastavnih metoda, nastavnih oblika, metodičkih postupaka, nastavnih sredstava te višestrukost izvora u interpretaciji dnevničko-memoarske proze da bi što bolje učenike osposobili za primanje i razumijevanje književne umjetnosti, a u ovom slučaju i važnosti pisanja dnevnika.

U ovome radu prikazan je kratak povijesni pregled korelacijsko-integracijskoga sustava, podjele koje ovise o sadržajnim i didaktičkim okolnostima, nastavno planiranje koje se temelji na načelima integracije i korelacije te razlozi za utemeljenost i opravdanost korelacijsko-integracijskoga sustava u nastavi hrvatskoga jezika. Također, dan je prikaz metodičke strategije, odnosno bitne odrednice korelacijsko-integracijskoga sustava u nastavi hrvatskoga jezika. S obzirom na to da taj sustav, ovisno o sadržaju koji interpretira, karakterizira otvorenost prema svim područjima, postoji neodređen broj mogućih korelacija i integracija. Važno je napomenuti da nisu sve mogućnosti korelacije i integracije navedene u radu. Naime, u radu su navedene i prikazane mogućnosti korelacija i integracija koje obuhvaćaju ključne elemente te ispunjavaju ciljeve i zadaće nastavne jedinice.

Korelacijsko-integracijskim pristupom određenoj temi, pravilnim odabirom zadataka i načina rada, mogu se razbiti rutinske i ustaljene forme u nastavi. To je drugačiji, kreativniji i otvoreniji pristup nastavi na čijoj primjeni treba što češće inzistirati jer dovodi do izuzetnih rezultata. Poželjno je ponuditi drugačije načine i pristupe obradi nastavnih sadržaja jer znanja koja se na taj način usvajaju postaju korisnija i prikladnija za primjenu u svakodnevnom životu i ne predstavljaju samo puke naslagane činjenice.

Sažetak

U ovom radu prikazan je korelacijsko-integracijski sustav u nastavi hrvatskoga jezika, pri interpretaciji književnoga djela. Prikazan je kratak povijesni pregled korelacijsko-integracijskoga sustava, ciljevi, organizacijski oblici, metodički instrumentarij te razlozi za utemeljenost i opravdanost metodičkoga sustava u nastavi književnosti. Nadalje, prikazane su podjele koje ovise o sadržajnim i didaktičkim okolnostima. Za predložak, na kojemu će se prikazati odrednice korelacijsko-integracijskoga pristupa, odabrano je lektirno djelo u osmom razredu osnovne škole *Dnevnik Anne Frank*. Dan je prikaz mogućnosti unutarpredmetnih i međupredmetnih korelacija i integracija koje se mogu iskoristiti u nastavi te je prikazan metodički prijedlog za dvosat u nastavi hrvatskoga jezika u korelacijsko-integracijskome sustavu.

KLJUČNE RIJEČI: korelacijsko-integracijski sustav, *Dnevnik Anne Frank*, ljudska prava, holokaust, dnevnik

KEYWORDS: the correlation and integration system, *Diary of Anne Frank*, human rights, holocaust, diary

6. Literatura

- BEŽEN, Ante (2008) *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*, Zagreb: PROFIL
- CRNKOVIĆ, Milan (1980) *Dječja književnost*, Zagreb: Školska knjiga
- ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, Mira, BRAJKOVIĆ, Sanja (2009) *Integrirano poučavanje*, Zagreb: POV, korak po korak
- DIKLIĆ, Zvonimir (1986) Primjena korelacijsko-integracijskog sustava u nastavi hrvatskog ili srpskog jezika. U: *Metodika u sustavu znanosti i obrazovanja*: zbornik radova. Zagreb, Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta: Školske novine, str. 221–231.
- DIKLIĆ, Zvonimir (1979) Pristup literarnom opisu u nastavi istraživanja. U: *Suvremena metodika nastave hrvatskog ili srpskog jezika*, god. IV, br. 1, Zagreb: Školska knjiga
- FRANK, Anne. *Dnevnik Anne Frank*. <http://www.annefrank.org/> (20.5.2016.)
- FRANK, Anne (2009) *Dnevnik Anne Frank*, Zagreb: Mozaik knjiga
- Freedom writers – *holocaust scene*. <https://www.youtube.com/watch?v=DxkgOpDtx7k> (23.5.2016.)
- Hrvatska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr> (8.5.2016.)
- Hrvatski povijesni portal. <http://povijest.net/anne-frank> (19.5.2016.)
- JENSEN, Eric (2003) *Super nastava – nastavne strategije za kvalitetnu školu*, Zagreb: Educa
- KAJIĆ, Rasima (1991) *Povezivanje umjetnosti u nastavi*, Zagreb: Školske novine
- KOVAČEVIĆ, Manja (1997) *Metodičko-književna motrišta*, Zagreb: Školske novine
- KRUMES-ŠIMUNOVIĆ, Irena, BLEKIĆ, Ivana (2013) Prednosti korelacijsko-integracijskoga sustava u pristupu književnom djelu. U: *Život i škola*, god. 59., br. 29 (1/2013.), str. 168–187.
- LONČAR, Ingrid (2010) Suradničko učenje – jedan od mogućih metodičkih postupaka. U: *Hrvatski jezik u kontekstu suvremenog obrazovanja*, Zagreb: NAKLADA SLAP, str. 208–215.
- MEYER, Hilbert (2001) *Što je dobra nastava?*, Zagreb: Erudita
- MUSA I SURADNICI (2015) *Uvod u metodiku, interpretaciju i recepciju književnosti* Zadar: Sveučilište u Zadru

Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik.

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Hrvatski-jezik.pdf>, (20.5.2016.)

Nacionalni kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Gra%C4%91anski-odgoj.pdf>, (20.5.2016.)

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006), MZOŠ

Opća deklaracija o ljudskim pravima.

http://narodnenovine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html, (18.5.2016.)

Prijedlog kurikuluma jezično-komunikacijskoga područja.

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Jezicno-komunikacijsko-podrucje.pdf>,
(3.8.2016.)

Prijedlog područja kurikuluma.

<http://www.kurikulum.hr/dokumenti-podrucja-kurikuluma/>, (3.8.2016.)

Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole.

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=13305>, (23.5.2016.)

ROSANDIĆ, Dragutin (2003) *Kurikulski metodički obzori: prinosi metodici hrvatskoga jezika i književnosti*. e-2. dopunjeno izd. knjige Novi metodički obzori. Zagreb: Školske novine

ROSANDIĆ, Dragutin (1986) *Metodika književnoga odgoja: (temeljci metodičkknjiževne enciklopedije)*, Zagreb: Školska knjiga

ROSANDIĆ, Dragutin (2005) *Metodika književnoga odgoja: (temeljci metodičkknjiževne enciklopedije)*, Zagreb: Školska knjiga

SABLIĆ-TOMIĆ, Helena (2002) *Intimno i javno*, Zagreb: Naklada Ljevak

SLAVIĆ, Dean (2013) *Peljar za tumače*, Zagreb: PROFIL

TEŽAK, Stjepko (1996) *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1.*, Zagreb: Školska knjiga

TEŽAK, Stjepko (1996) *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2.*, Zagreb: Školska knjiga

VISINKO, Karol (2010) *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika; pisanje* Zagreb: Školska knjiga

VISINKO, Karol (2007) Proces stjecanja pismenosti. U: *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika: Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama* – Simpozij za učitelje i nastavnike Seget Donji, Trogir , str. 118–126.

7. Prilozi

Prilog 1. Metodički prijedlog za dvosat

Nastavna jedinica: *Dnevnik Anne Frank*

Nastavni sustav: korelacijsko-integracijski

Nastavni oblici: individualni rad, rad u skupinama

Oblik sata: dvosat, blok sat (90-105 min)

Sat: kombinirani

Nastavne metode: metoda pisanja, metoda usmjerenog čitanja, govorenja, metoda rada s nastavnim listićima, metoda tumačenja, metoda razgovora (heuristički razgovor), metoda rada na plakatu, metoda pokazivanja, metoda usmenog izlaganja, metoda promatranja,

Nastavna sredstva i pomagala: računalo, nastavni listići, plakat, ljepilo, škare, flomaster, udžbenik, ploča, kreda, živa riječ nastavnika i učenika

Zadaje

A) Odgojne

- usaditi društveno prihvatljivo i poželjno ponašanje
- osvijestiti učenika o važnosti i zaštiti ljudskih prava
- poticati na osobni razvoj pisanjem dnevnika
- njegovati načela ljudskog dostojanstva, ravnopravnosti, pravednosti
- kodiranje i dekodiranje osjećaja i potreba drugih ljudi
- razvijati svijest o toleranciji i različitostima koje nas okružuju
- osuditi ksenofobiju, antisemitizam i ideju o rasnoj nadmoći
- razvijati interes za povijest i razdoblje holokausta

B) Obrazovne

- smjestiti pročitani ulomak u kontekst *Dnevnika Anne Frank*
- uočiti elemente dnevnika na ulomku
- okarakterizirati lik Anne Frank
- smjestiti *Dnevnik Anne Frank* u društveno-povijesni kontekst
- uočiti razlike i sličnosti između dnevnika i društvenih mreža
- razumjeti, tumačiti, raspravljati o značenju i definicijama ljudskih prava i sloboda u

demokratskom društvu

C) Funkcionalne

- razvijati jezične sposobnosti i komunikacijske vještine koje će učenicima omogućiti da postanu jezično osposobljene osobe
- potaknuti naviku pisanja dnevnika
- razvijati izražavanje misli i sposobnost izražavanja
- njegovati društvene komunikacije i suradničko učenje
- razvijati sposobnost zamišljanja i tumačenja pročitaneog teksta
- razvijati sposobnost samostalne analize teksta
- razvijati sposobnost proučavanja različitih izvora podataka
- razvijati sposobnost sinteze, usmenog iznošenja rezultata rada, uspoređivanja i zaključivanja

Nastavne etape (dvosat, 90-100min)

1. uvod i motivacija (**8 min**)
2. čitanje ulomka (**4 min**)
3. emocionalno-intelektualna stanka
4. objava doživljaja i odgovori na pitanja (**6 min**)
5. rad u skupinama (**30 min**)
6. izlaganje (**32 min**)
7. sinteza (**10 min**)
8. domaća zadaća

Uvod i motivacija

Pozdraviti učenike. Za početak prikazati učenicima kratak isječak iz filma *Freedom writers* koji govori o diskriminaciji i holokaustu (**Prilog 2.**). Započeti razgovor s učenicima o Drugome svjetskom ratu. Učenici se prisjećaju znanja s nastave Povijesti. Slijedi heuristički razgovor o ratu, stradanjima, holokaustu i žrtvama. Učenici navode što su naučili o holokaustu iz nastave povijesti i što znaju o Drugome svjetskom ratu.

Kao uvod u današnju temu navesti ili ispisati na ploči citat Otta Franka – *Za bolju budućnost važno je poznavati prošlost*. Upitati učenike slažu li se s tom tezom i zašto? Kako sačuvati prošlost od zaborava? Jedan od načina sačuvanja prošlosti od zaborava je pisanje, odnosno čitanje. Svjedokom jedne od najvećih ljudskih katastrofa bila je Anne Frank. Upravo Anne Frank postala je primjerom tolerancije i međusobnoga poštivanja. Najaviti učenicima temu sata – *Dnevnik Anne Frank*.

Učenicima podijeliti ulomak iz *Dnevnika Anne Frank* (**Prilog 1.1.**). Nakon interpretativnoga čitanja i emocionalno-intelektualne stanke, zadatak je odgovarati na pitanja ispod teksta. Potom, smjestiti ulomak u cjelovit sadržaj djela, a djelo u društveno-povijesni kontekst.

Učenike podijeliti u četiri skupine i podijeliti im zadatke i materijale za rad. Učenici rade na zadacima 30-40 minuta. Za to vrijeme nastavnik pomaže učenicima, ako je potrebno.

Svaka skupina mora osmisliti pet pitanja koja sažimaju ono najvažnije. Kao sinteza rada na kraju sata, provest će se kviz kojim će se usustaviti i provjeriti znanje učenika i ostalih skupina.

1. Skupina – HOLOKAUST

Zadatak je napraviti vremensku crtu na plakatu s povijesnim i značajnim događajima. Definirati i objasniti ključne pojmove. Pripremiti usmeno izlaganje. Smisliti pet pitanja za kviz na kraju sata. Učenici dobivaju upute i materijale za rad (**Prilog 1.2.**).

2. Skupina – FACEBOOK ANNE FRANK

Budući da se većina učenika osmih razreda koristi jednom od najraširenijih društvenih mreža, Facebookom, zadatak je izraditi i prikazati Facebook profil Anne Frank na plakatu te usmeno izložiti njezinu biografiju. Smisliti pet pitanja za kviz na kraju sata. Učenici dobivaju upute i materijale za rad (**Prilog 1.3.**).

3. Skupina – LJUDSKA PRAVA

Dnevnik Anne Frank primjer je tolerancije i međusobnoga poštivanja. Treća skupina dobiva zadatak proučiti *Opću deklaraciju o ljudskim pravima*, *Nürnberški zakon* i ljudska prava koja su prekršena u *Dnevniku Anne Frank*. Smisliti pet pitanja za kviz na kraju sata. Učenici dobivaju upute i materijale za rad (**Prilog 1.4.**).

4. Skupina – ELEMENTI DNEVNIKA; „*Papir je strpljiviji od ljudi.*“

Dnevnik Anne Frank pripada autobiografskoj prozi. Zadatak je elemente dnevnika potkrijepiti citatima iz teksta i objasniti. Napraviti plakat s naslovom *Papir je strpljiviji od ljudi* i na plakatu navesti elemente dnevnika potkrijepljujući ih citatima. Smisliti pet pitanja za kviz na kraju sata. Pripremiti usmeno izlaganje. Učenici dobivaju upute i materijale za rad (**Prilog 1.5.**).

Ponavljanje i kraj (30 min)

Slijedi izlaganje učenika. Svako izlaganje traje 5 minuta.

Započeti razgovor o dnevniku i društvenim mrežama. (Pišu li dnevnik? Koliko često i što objavljuju na društvenim mrežama?) Uputiti ih na sličnosti između funkcije društvenih mreža i funkcije dnevnika. Što objaviti na društvenoj mreži, a što zadržati u tajnosti i zapisati u dnevnik? Nastavnik na ploču iscrtava vennov dijagram (**Prilog 1.6.**) te slušajući dogovore mučenika u njega ispisuje zajedničke, ali i razlikovne elemente dnevnika i društvenih mreža.

Sinteza rada na kraju sata provest će se kroz kviz koji obuhvaća pitanja sadržaja svih skupina, čija su pitanja osmislili učenici, pripadnici svojih skupina.

Za domaću zadaću, nastavnik učenicima dijeli prazne bilježnice u koje će tijekom sljedeća dva tjedna svakodnevno zapisivati svoje doživljaje, misli, događaje i osjećaje.

Prilog 1.1.

subota, 15.srpnja 1944.

Draga Kitty,

U dubini duše mladi su usamljeniji od starih. Ovu izreku zapamtila sam iz neke knjige i smatram je istinitom. Je li onda istina da je odraslima ovdje teže nego mladima? Ne, to sigurno nije istina. Stariji ljudi imaju svoje mišljenje o svemu i ne kolebaju se što trebaju učiniti u životu, a što ne. Nama mladima dovstruko je teže držati se svoga mišljenja u razdoblju u kojem se ideali uništavaju i razaraju, u kojem ljudi pokazuju svoju najružniju stranu i sumnjaju u istinu, pravdu i Boga.

Svatko tko još tvrdi da je starijima ovdje u skrovištu puno teže, sigurno ne shvaća uolikoj mjeri taj problem opterećuje nas mlade. Problemi za koje smo mi još možda premladi, ali koji se svaljuju na nas sve dok nakon dugog vremena ne pomislimo da smo pronašli rješenje, rješenje koje se ne može oduprijeti činjenicama koje ga ponovno poništavaju. To je teškoća ovog vremena: tek što su se pojavili ideali, snovi i očekivanja, suočavaju se s najstrašnijom stvarnošću koja ih potpuno uništava. Veliko je čudo što nisam modustala od svojih očekivanja, budući da se čine besmislena i neostvariva. Ipak, unatoč svemu, ja ih se držim, jer još uvijek vjerujem u unutrašnju dobrotu ljudi.

Uistinu je nemoguće graditi sve na temeljima smrti, bijede i kaosa. Vidim kako se svijet polako sve više pretvara u pustinju, čujem kako se sve glasnije približava grmljavina koja će i nas ubiti, suosjećam s patnjom milijuna ljudi, a ipak, kada pogledam u nebo, mislim da će sve dobro završiti, da će prestati ova okrutnost i da će ponovno nastupiti mir u svijetu. U međuvremenu moram zadržati svoje ideale, možda će se još moći ostvariti u vremenu koje dolazi.

Tvoja Anne M. Frank

1. Kakve osjećaje budi u tebi ovaj tekst?

---

2. Kako bi nazvao/la ovaj tekst? Zašto?

- a) autobiografija
- b) pismo
- c) dnevnik

---

3. Možeš li prepoznati društveno-povijesni kontekst u kojemu je nastao ovaj tekst?

---

4. Kako bi okarakterizirao/la lik Anne Frank? Potkrijepi citatom.

---

5. Što su ideali?

Prilog 1.2.

SKUPINA 1 – holokaust¹³

Holokaust (grč. *όλόκαυστον*: potpuno spaljen), izvorno u grčkoj i rimskoj religiji, žrtva paljenica zemaljskim i podzemnim bogovima i dušama pokojnika, pri čemu se obično spaljivala cijela žrtvena životinja. Obred se obavljao noću, a životinja je morala biti crna. Obred je postojao već u egejskoj civilizaciji. Označava i žrtve paljenice u Židova, koji su prema *Bibliji* prinosili osobito janjce. U moderno doba pojam označava sustavno uništenje Židova i drugih nearijevskih naroda u razdoblju nacizma (1933–1945). Za stradanje Židova u II. svj. ratu rabi se i hebrejski izraz *šoa* (*sho 'ah*: katastrofa, opustošenje).

Hitler je 8./9. studenog 1923. izveo neuspješan državni udar (puč) u Münchenu. Za izdaju je osuđen na 5 godina zatvora, ali pomilovan je nakon samo 8 mjeseci. U zatvoru je imao brojne privilegije i vrijeme je utrošio na diktiranje svoga kapitalnoga djela „Mein Kampf”. U tom djelu iznosi svoju političku ideologiju o židovskoj zavjeri i vođenju svijeta. Prema njegovoj zamisli komunizam i judaizam idu ruku pod ruku. Iznosi rasnu teoriju prema kojoj je za Arijevece predviđeno da gospodare svijetom, dok im ostali služe. Nijemcima treba Lebensraum (životni prostor). Nakon pobjede na izborima Hitler 30. siječnja 1933. postaje njemački kancelar (premijer).

Situacija u Njemačkoj postaje sve ekstremnija. Već 1933. nacisti su počeli paliti knjige koje su „štetile njemačkom duhu”. Prvi koncentracijski logor Dachau otvoren je 22. ožujka 1933. U početku je bio logor u koji su zatvarali političke protivnike koje je trebalo „preodgojiti”. Kasnije su tu zatvarali Jehovine svjedoke, homoseksualce, emigrante, Rome i Židove. Do kraja rata u logoru je ubijeno blizu 32.000 osoba. Oduševljenje Hitlerom bilo je ogromno. Nezaposlenost se smanjuje javnim radovima, jačanjem vojne industrije i rastom vojske. Od 1936. dječaci i djevojčice su nakon desete godine obavezno postajali članovi nacističkih organizacija za mladež. Dječaci su odgajaju u militarističkom duhu, a djevojčice se spremaju za ulogu majke i domaćice. Antisemitska politika postupno je isključivala Židove iz njemačkoga društva i prisiljavala ih da napuste državu. Vrhunac su bili Nürnberški zakoni koji su 1935. Židovima i drugim „ne-arijevskim” rasama oduzeli građanska prava. Židovi su bili izloženi diskriminaciji, njihove su tvrtke i trgovine bojkotirane,

---

¹³ Preuzeto s internetske stranice <http://povijest.net/anne-frank> (19.5.2016.) i <http://www.enciklopedija.hr> (8.5.2016.).

otpuštani su iz javnih službi (sa sveučilišta, iz lokalne uprave i sudova). Nürnberškim zakonima iz 1935. bili su lišeni građanskih prava te su proganjani, fizički zlostavljani i zatvarani. Mjere nacističke vlasti postale su brutalnije nakon Kristalne noći (njem. *Kristallnacht*), dvodnevnoga okrutnoga nasilja nacista protiv Židova i njihove imovine započetog u noći 9–10. XI. 1938., u kojem je ubijen 91 Židov, tisuće ih je ranjeno, oko 7500 trgovina u židovskom vlasništvu je oštećeno, više od sto sinagoga zapaljeno i uništeno, a oko 25 000 Židova je zatvoreno. Židovima je od tada bio zabranjen boravak na javnim mjestima (parkovi, knjižnice, muzeji), morali su su preseliti u posebne dijelove gradova (geta), njihova djeca nisu smjela pohađati javne škole, a svi stariji od šest godina morali su nositi žute Davidove zvijezde.

Prvog rujna 1939. njemačkim napadom na Poljsku počinje Drugi svjetski rat. Njemačka je okupirala Nizozemsku u svibnju 1940. godine. Dio Nizozemaca dočekao je naciste s oduševljenjem. Protužidovske mjere uslijedile su brzo. Nakon svibnja 1940. dobrim je vremenima došao kraj: najprije rat, potom kapitulacija i dolazak Nijemaca, a onda su stradanja Židova stvarno započela. Nakon japanskoga napada na Pearl Harbor 7. prosinca 1941. SAD ulazi u rat.

U ljeto 1941. počela je treća faza postupanja prema Židovima – faza sustavnoga masovnog istrjebljenja. Tada se po naredbi A. Hitlera pripremalo provođenje plana o »konačnom rješenju židovskoga pitanja« (*Endlösung der Judenfrage*). Od početka 1942. organiziran je sustav koncentracijskih logora s plinskim komorama, a najzloglasniji su bili podignuti na teritoriju okupirane Poljske (Auschwitz/Oświęcim, Treblinka, Majdanek, Sobibór). Tijekom holokausta stradalo je oko 6 milijuna Židova, što je gotovo dvije trećine ukupnoga broja europskih Židova. U holokaustu je stradalo i 5 milijuna pripadnika drugih naroda. Hitler je uhićen 1945. godine, a iste godine počinio je samoubojstvo. Japan je 2. 9. 1945. godine potpisao kapitulaciju čime je završen Drugi svjetski rat.

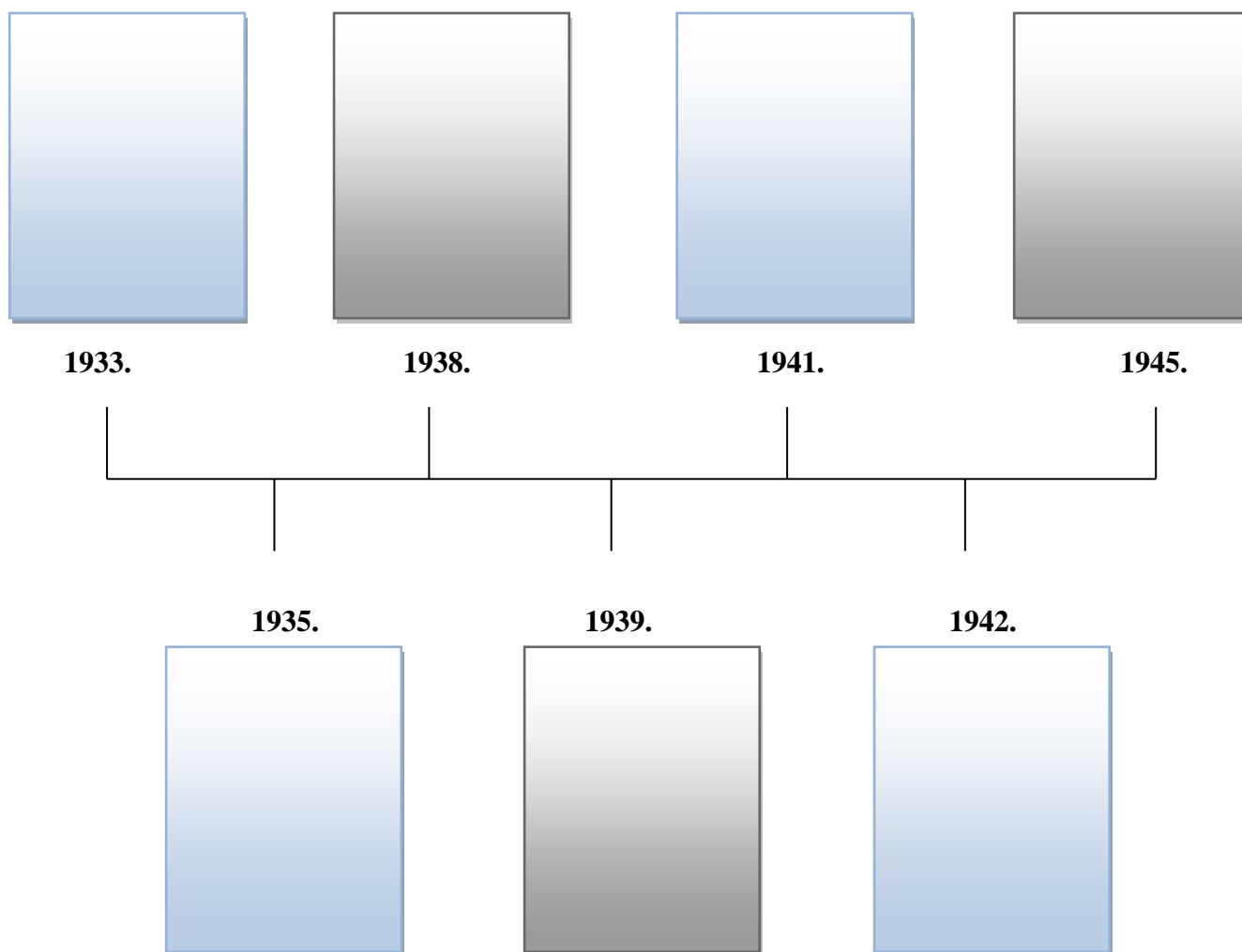
U provođenju politike progona Židova sudjelovale su i vlasti Nezavisne Države Hrvatske (NDH). Neposredno nakon uspostave NDH, pod utjecajem nacističke Njemačke, doneseni su rasni zakoni, na temelju kojih su Židovi bili proganjani, zatvarani i ubijani, a njihova je imovina uglavnom opljačkana. U proljeće i ljeto 1941. uspostavljeni su koncentracijski logori (Jadovno, Jasenovac, Stara Gradiška), gdje su masovno ubijani Srbi, Židovi i Romi. Od ukupno 39 000 Židova na području NDH stradalo ih je više od 30 000, najveći dio u ustaškim logorima, a oko 7000

otpremljeno je u smrt u nacističke logore (najviše u Auschwitz). Preživjelo je manje od 9000 Židova, od čega s područja Hrvatske oko 5000, a s područja BiH oko 4000.

SKUPINA 1 – VREMENSKA CRTA – HOLOKAUST

1. Pročitajte tekst o holokaustu i prikazite slijed događanja tako da izdvojite najvažnije događaje na vremensku crtu. Pripremite usmeno izlaganje!
2. Izdvoji i definiraj pojmove:
HOLOKAUST, KRISTALNA NOĆ, MEIN KAMPF, AUSCHWITZ,
HOLOKAUST U UHRVATSKOJ
3. Smislite pet pitanja za kviz.

Sredstva i materijali za rad: hamer papir, ljepilo, škare, flomaster, nastavni listići

Prilog 1.3.

SKUPINA 2 – Facebook Anne Frank ¹⁴

Godine 1925. Otto Frank oženio je Edith Hollander. Sljedeće godine rodila im se prva kći Margot Betti, a 12. lipnja 1929. rođena je **Annelies Marie** (poznatija kao Anne). Obitelj je živjela u Frankfurtu na Majni. Premda su bili Židovi rijetko su sudjelovali u vjerskim svečanostima i prije svega smatrali su se Nijemcima.

Obitelj Frank (1941)

Ana i Margot (1933)

Otto i Edith su u ožujku 1933. napustili Njemačku. Preseljenjem u Amsterdam Otto je vodio tvrtku Opecta, koja je proizvodila želatinu za marmelade. Obitelj Frank vodila je normalan život, a kćeri su krenule u školu i vrtić. Anne je 1934. godine krenula u Montessori vrtić, a dvije godine kasnije u Montessori školu.

Nakon ljeta 1941. Margot i Anne moraju pohađati židovsku gimnaziju jer židovska djeca ne smiju u školom s ostalima. „Naša sloboda do krajnosti je ograničena nizom protužidovskih propisa: Židovi moraju nositi žutu zvijezdu; Židovi moraju predati svoje bicikle; Židovima se zabranjuje vožnja tramvajima i ne smiju se voziti automobilima, čak ni svojim vlastitim; Židovi kupovinu smiju obavljati samo između 3 i 5 sati popodne; Židovi mogu posjećivati isključivo židovske brijačnice i frizere; Židovima je zabranjeno biti na ulici između 8 navečer i 6 ujutro.”

Otto je znao o kakvoj se opasnosti radi i u dogovoru sa suprugom počeli su raditi na pripremi skrovišta u Amsterdamu. Margot je 5. srpnja 1942. dobila poziv da se javi vlastima. Bit će poslana u „radni logor” u Njemačku. Cijeloj obitelji prijeti uhićenje, ako se ne javi. Otto je već mjesecima

---

¹⁴ Fotografije i tekst preuzeti s internetske stranice <http://povijest.net/anne-frank>, (19.5.2016.).

pripremao mjesto na kojem se mogu sakriti. Iznad uredskih prostora uređeno je skrovište. Već sljedećega dana obitelj je krenula u skrivanje.

Tajno se skrovište nalazilo u napuštenom potkrovlju tvrtke u kojoj su radili Frank i von Pels. Ulaz je sakrivala velika pomična polica za knjige. Obitelji su ušle u skrovište 6. srpnja 1942. godine. U sklonište je ušla obitelj Frank (Otto, Edith, Margot, Anne) i obitelj von Pels (Hermann, Auguste i njihov sin Peter). Posljednji je ušao obiteljski prijatelj, zubar Fritz Pfeffer. Pomagali su im Miep Gies, Johannes Kleiman, Victor Kugler i Bep Voskuijl. Oni su se brinuli da sakriveni dobiju namirnice, odjeću i sve drugo što im je bilo potrebno.

Tajno skrovište

Anne je u sebi otkrila talent i ljubav prema pisanju. U radio prijenosu iz Londona 28. ožujka 1944. čula je da će nizozemska vlada nakon rata skupljati dnevnik. Odlučuje prepisati dnevnik u nadi da će jednom biti objavljen kao knjiga. Čak je smislila i naslov: 'Tajno skrovište'.

Obitelji Frank (1942)

Obitelj von Pels

Fritz Pfeffer

Četvrtoga kolovoza 1944. godine bijahu izdani. Prvo su zatvoreni u amsterdamski zatvor, a zatim u rujnu deportirani u logore na istoku. Destinacije su bile Bergen-Belsen i Auschwitz. Anne i Margot umrle su u veljači 1945. od tifusa i neishranjenosti u logoru Bergen-Belsen. Majka je umrla u Auschwitzu također od tifusa, a jedino je otac doživio oslobođenje 27. siječnja 1945.

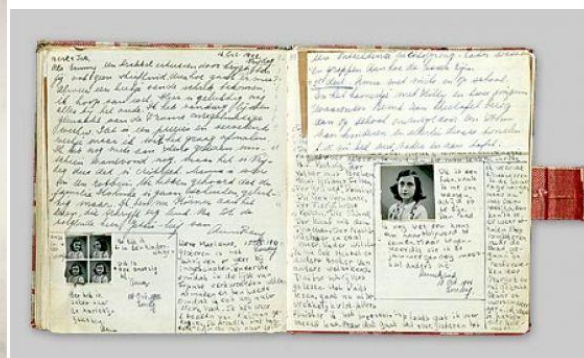
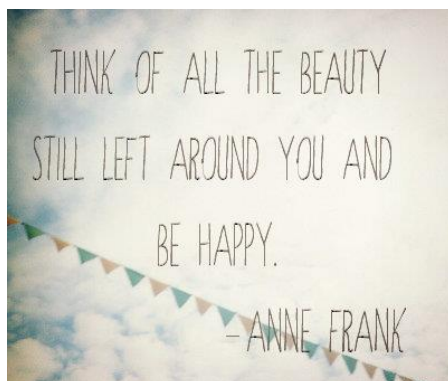
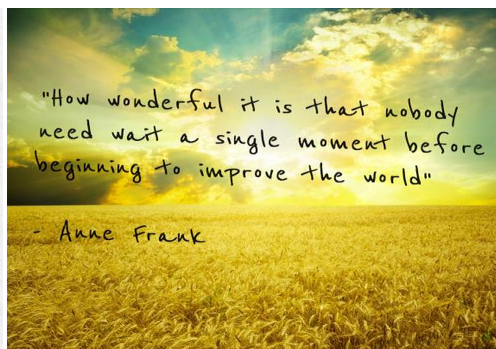
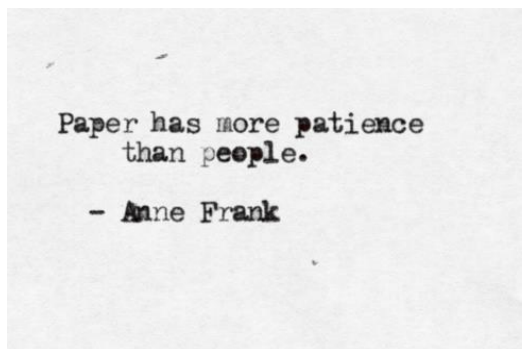
1. Pomno pročítajte tekst o životu Anne Frank. Napravite Facebook profil Anne Frank na plakatu slijedeći daljnje upute. Pripremite usmeno izlaganje.
2. Smislite pet pitanja za kviz.

Sredstva i materijali za rad: nastavni listići, fotografije, škare, ljepilo, hamer papir, flomaster

a) Izaberi profilnu fotografiju Anne Frank i zalijepi na odgovarajuće mjesto.

b) Izaberi naslovnu fotografiju za Facebook i zalijepi na odgovarajuće mjesto.

- c) **Upiši osnovne podatke o Anni (datum i mjesto rođenja, mjesto stanovanja, obitelj)**
- d) **Upiši prijatelje i obitelj Anne Frank.**
- e) **Izdvoji i zalijepi na odgovarajuće mjesto fotografije iz Annina života.**
- f) **Izdvoji citate iz Dnevnika Anne Frank kao statuse na njezinu zidu.**

”Unatoč svemu još vjerujem da su ljudi u duši doista dobri. Jednostavno ne mogu graditi svoje nade na temeljima što ih čine pometnja, bijeda i smrt.”

”Tamo gdje postoji nada, postoji i život. Ona nas puni svježom hrabrošću i ponovno nas čini jakima.”

”Svatko tko je sretan činit će i druge sretnima.”

”Shvatila sam da ljepota uvijek negdje postoji – u prirodi, zrakama sunca, slobodi, u tebi samom; to ti sve može pomoći.”

”Veličina čovjeka ne leži u bogatstvu i moći, nego u karakteru i dobroti.”

”Samo je jedno pravilo koje trebaš zapamtiti: smij se svemu i zaboravi sve ostale! Zvuči egoistično, ali to je zapravo jedini lijek protiv samosažalijevanja.”

”Kako je divno to da nitko ne mora čekati ni trenutak da bi počeo svijet činiti boljim.”

”Najbolji lijek za sve one koji se boje, usamljeni su ili nesretni, je da izađu van, negdje gdje mogu biti sasvim sami s nebom, prirodom i Bogom. Jer jedino onda čovjek osjeća da je sve onako kako treba biti i da Bog želi vidjeti ljude sretne. Sve dok to postoji – a to će sigurno uvijek tako biti – znam da će uvijek biti utjehe za svaku tugu, ma kakve bile okolnosti.”

”Ljudi ti mogu reći da začepiš, ali to te ne sprečava u tome da imaš vlastito mišljenje.”

”Sreća se zaslužuje čineći dobro i radeći, ne spekulirajući i ljenčareći. Lijenost možda je privlačna, ali samo rad pruža istinsko zadovoljstvo.”

”Na duge staze, najoštrije oružje od svih je dobra i nježna duša.”

”Svi živimo sa željom da budemo sretni. Naši životi su svi različiti, a opet isti.”

Moj savjet glasi: “Izađi van, na polja, uživaj u prirodi i suncu, idi van i pokušaj se ponovno domoći sreće u sebi i u Bogu. Pomisli na svu ljepotu koje još uvijek ima u tebi i oko tebe i budi sretan!”

Prilog 1.4.

SKUPINA 3 – Ljudska prava i Nürnberški zakon

Opća deklaracija o ljudskim pravima¹⁵

Članak 1. – Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću te trebaju jedna prema drugima postupati u duhu bratstva.

Članak 2. – Svakome pripadaju sva prava i slobode utvrđene u ovoj Deklaraciji bez razlike bilo koje vrste, kao što je rasa, boja kože, spol, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovina, rođenje ili drugi status.

Nadalje, ne smije se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili područja kojemu neka osoba pripada, bilo da je to područje neovisno, pod starateljstvom, nesamoupravno, ili mu je na neki drugi način ograničen suverenitet.

Članak 3. – Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost.

Članak 5. – Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.

Članak 7. – Svi su pred zakonom jednaki i svi imaju pravo na jednaku pravnu zaštitu, bez ikakve diskriminacije. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od bilo kakve diskriminacije kojom se krši ova Deklaracija, kao i od svakog poticanja na takvu diskriminaciju.

Članak 9. – Nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom uhićenju, zatvaranju ili izgonu.

Članak 10. – Svatko je jednako ovlašten na pravično i javno saslušanje od strane neovisnog i nepristranog suda pri utvrđivanju njegovih prava i obveza i bilo koje kaznene optužbe protiv njega.

Članak 11. – 1. Svatko optužen za kazneno djelo ima pravo da ga se smatra nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom u javnom postupku u kojem su mu pružena sva jamstva potrebna za obranu. 2. Nitko ne može biti proglašen krivim za bilo koje kazneno djelo počinjeno

---

¹⁵ Preuzeto s internetske stranice: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html, (18.5.2016.).

bilo kojim činom ili propustom koje, u času počinjenja, po unutrašnjem ili međunarodnom pravu nije bio predviđeno kao kazneno djelo. Isto tako se ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je kazneno djelo počinjeno.

Članak 13. – 1. Svatko ima pravo na slobodu kretanja i boravka unutar granica svake države. 2. Svatko ima pravo napustiti svoju i bilo koju drugu zemlju i vratiti se u svoju zemlju.

Članak 16. – 1. Punoljetni muškarci i žene imaju pravo stupiti u brak i osnovati obitelj bez ikakvih ograničenja glede rase, državljanstva ili vjeroispovijedi. Oni su ovlašteni na ista prava prilikom sklapanja braka, u braku i tijekom razvoda. 2. Brak se može sklopiti samo uz slobodan i potpun pristanak osoba koje namjeravaju stupiti u brak. 3. Obitelj je prirodna i temeljna društvena jedinica te je ovlaštena na zaštitu društva i države.

Članak 17. – 1. Svatko ima pravo vlasništva samostalno ili u zajednici s drugima. 2. Nitko ne smije biti samovoljno lišen svojeg vlasništva.

Članak 18. – Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu promjene vjeroispovijedi ili uvjerenja i slobodu da pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje poučavanjem, bogoslužjem, praktičnim vršenjem i obredima.

Članak 20. – 1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja. 2. Nitko se ne smije prisiljavati na pripadanje nekoj udruzi.

Članak 27. – 1. Svatko ima pravo slobodno sudjelovati u kulturnom životu zajednice, uživati u umjetnosti i sudjelovati u znanstvenom razvoju i njegovim koristima. 2. Svatko ima pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa koja proizlaze iz bilo kojeg znanstvenog, književnog ili umjetničkog djela kojemu je autor.

Članak 30. – Ništa se u ovoj Deklaraciji ne može tumačiti tako da podrazumijeva pravo bilo koje države, grupe ili osobe da poduzmu bilo koju aktivnost ili izvrše bilo koji čin usmjeren na uništenje ovdje utvrđenog bilo kojeg prava i sloboda.

Nürnberški zakoni¹⁶

[ny'm~], mjere koje je na prijedlog A. Hitlera donijela konvencija Nacionalsocijalističke njemačke radničke stranke u Nürnbergu 15. 9. 1935. Njima (i njihovim dopunama iz iste i sljedećih godina) određeno je da se Židovi neće smatrati njemačkim državljanima, već podanicima bez prava glasa i prava obnašanja javnih službi; zabranjeni su brakovi i tjelesno općenje između Židova i »čistokrvnih« Nijemaca; određeno je da se Židovom ima smatrati svaki onaj komu je Židov bar jedan predak u drugom koljenu; proglašen je i niz drugih mjera kojima su nacističke vlasti izdvajale, diskriminirale i proganjale Židove. Nürnberški zakoni bili su modelom za antisemitsko rasno zakonodavstvo pronacističkih režima u Europi.

1. Pročitajte *Opću deklaraciju o ljudskim pravima* i *Nürnberški zakon* te izdvoji ljudska prava koja su prekršena u *Dnevniku Anne Frank* te potkrijepi citatima. Postoji li danas kršenje ljudskih prava? Navedite primjere. Pripremite usmeno izlaganje!
2. Smislite pet pitanja za kviz.

Materijali i sredstva za rad: hamer papir, flomaster, nastavni listići, škare

---

¹⁶ Preuzeto s internetske stranice <http://povijest.net/anne-frank>, (19.5.2016.).

<i>Opća deklaracija o ljudskim pravima</i>	Nürnberški zakon (1935) ili <i>Dnevnik Anne Frank</i>	<i>Pimjeri kršenja ljudskih prava DANAS</i>

Prilog 1.5.

Skupina 4 – ELEMENTI DNEVNIKA

<i>dnevnički subjekt u prvom licu jednine</i>	Dnevnički subjekt identificira se korištenjem osobne zamjenica „ja“ i drugih glagolskih oblika za prvo lice jednine te navodeći činjenice i događaje iz vlastita života te potpisom na kraju svakog zapisa.
<i>datiranost</i>	Poglavlja su ispisivana prema ispovjednom kronološkom pripovijedanju i odijeljena nadnevcima.
<i>dokumentarna građa</i>	Nadgradnja je dokumentarna građa koja ima funkciju naglašavanja vjerodostojnosti podataka opisanih u dnevniku.
<i>intimna/javna tematika</i>	Dnevnički subjekt povijesne događaje shvaća kao dijelove osobnih priča, a najmanje detalje iz vlastita života stavlja u prvi plan. Naglasak je na subjektivim osjećajima i razmišljanjima koji su nastali u određenoj društveno-političkoj okolini.
<i>proces razvoja ličnosti</i>	Odnosi se na razvoj ličnosti, potraga za identitetom i karakterom.
<i>povod i svrha pisanja dnevnika</i>	Autor daje obrazloženje zašto piše dnevnik.
<i>izraz/ narativna tehnika (opis)</i>	Figura opisa jedna je od temeljnih narativnih figura dnevnika. Opis u dnevniku je digresivni pomak koji objašnjava pojedinu situaciju, približava tematizirani događaj ili uspoređuje stanje dnevničkog subjekta s prethodnim. Namjera dnevničkog subjekta je opisima dočarati i približiti stvarnost, izdvojiti značajnije događaje i ukazati na psihološku situaciju koja je projicirala određena subjektova razmišljanja.

1. Pročitajte i izdvojite elemente dnevnika u *Dnevniku Anne Frank*. Potkrijepite citatima. Unesite citate u odgovarajuća polja i zalijepite na plakat. Pripremite usmeno izlaganje.
2. Smislite pet pitanja za kviz.

Sredstva i materijali za rad: hamer papir, nastavni listići, flomaster, ljepljivo, škare

„Da, papir uistinu sve podnosi“, a budući da nikomu ne namjeravam dopustiti da pročita ovu tvrdo ukoričenu bilježnicu koja ponosno nosi ime 'dnevnik', osim ako jednom u životu ne pronađem pravog prijatelja ili prijateljicu, vjerojatno to nikomu nije ni važno.“ (Frank; 2009:14)

„Moj otac, najbolji od svih očeva koje sam upoznala, oženio se mojom majkom, tek kad mu je bilo trideset i šest godina, a njoj dvadeset i pet. Moja sestra Margot rođena je 1926. u Frankfurtu na Maini, u Njemačkoj. Ja sam došla na svijet 12. lipnja 1929. Do četvrte godine živjela sam u Frankfurtu... “ (Frank; 2009:15)

„P.S. Upravo su javili na radiju da je pao Alžir. Maroko, Casablanca i Iran već su nekoliko dana u engleskim rukama. Još se čeka Tunis.“ (Frank; 2009:63)

četvrtak, 18. ožujka 1943.

Najdraža Kitty,

„Turska je u ratu. Veliko uzbuđenje! Napeto iščekujemo vijesti na radiju.“

tvoja Anna (Frank 2009:86)

„Ozračje u kući tako je tjeskobno, teško je poput olova i sve je usporeno. Vani se ne čuje pjev ptica, a kuća je obavijena zastrašujućom mrtvačkom tišinom koja kao da me želi odvući duboko u podzemlje.“ (Frank 2009:129)

„Pokušala sam shvatiti onu Anne od prošle godine i ispričati je jer moja savjest neće biti čista dok god te ostavim s ovim optužbama i ne objasnim ti zašto sam bila takva. Sada patim, a i tada sam patila od raspoloženja koja su mi, slikovito govoreći, zamutila pogled i jedino mi dopuštala da na sve gledam subjektivno, umjesto da pokušam smireno razmisliti o riječima suprotne strane i u svojim postupcima misliti na onoga koga sam uvrijedila ili rastužila svojim naglim temperamentom.“ (Frank 2009:147)

„Zapamti jučerašnji dan, jer je on jako važan u mojem životu. Nije li svakoj djevojčici važan dan kada dobije prvi poljubac? Dakle, i meni je toliko važan.“ (Frank 2009:243)

„Jako je dobro što me netko napokon spustio s nedostižne visine, što mi je ponos malo uzdrman, jer sam bila previe umišljena. Nije uvijek ispravno sve što čini gospođica Anne. Netko tko namjerno povrijedi nekoga za koga tvrdi da ga voli, jako je, jako nizak! (Frank 2009:259)

„U svakom slučaju, poslije rata želim objaviti knjigu pod imenom Skrovište, pitanje je hoću li uspjeti, no u svakom slučaju, za to će mi poslužiti moj dnevnik.“ (Frank 2009: 268)

DNEVNIČKI SUBJEKT – 1.1. jd.

IZRAZ

DATIRANOST

DOKUMENTARNA GRAĐA

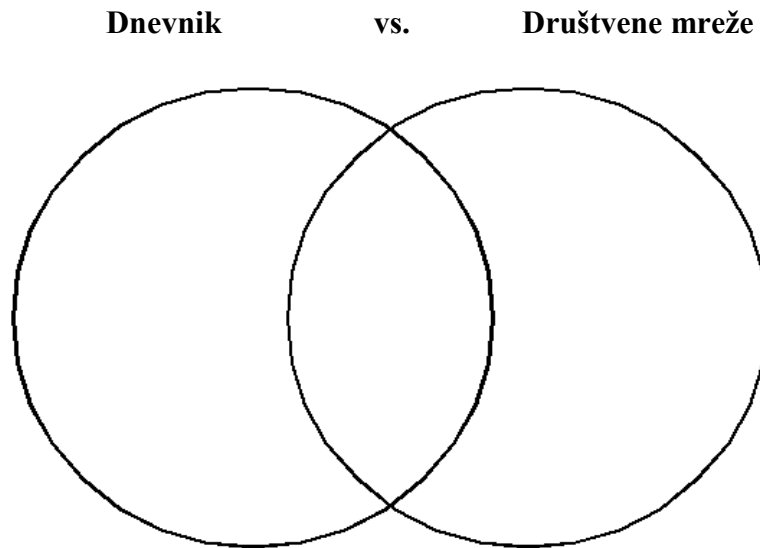
PROCES RAZVOJA LIČNOSTI

POVOD I SVRHA

INTIMNO/JAVNO

Prilog 1.6.

Zajedno s učenicima odrediti sličnosti i razlike, prednosti i nedostatke između dnevnika i društvenih mreža. (*intimno/javno, mogućnost komunikacije s drugima, objava doživljaja, emocija i događaja...*)

Prilog 2. Kako se događa holokaust?

(Predavanje profesorice Erin Gruwel iz filma *Freedom writers*, 2007.)

„Znate što? Vidjela sam sliku baš kao što je ova jednom u muzeju. Samo što to nije bio crnac, bio je Židov. I umjesto velikih usana imao je jako veliki nos, kao što imaju štakori. Ali to nije bio samo jedan određeni Židov. Bio je to crtež svih Židova, a te crteže objavile su u novinama najpoznatije bande u povijesti. Mislite da znate sve o bandi? Vi ste amateri. Ova banda će vas posramiti. I oni su počeli jadni i ljutiti i svatko ih je gledao sa sažaljenjem. Dok jedan čovjek nije odlučio dati im ponos, identitet i nekoga za kriviti. Vi preuzimate susjedstva? To je ništa u usporedbi s njima. Preuzimali su zemlje. Želite znati kako? Jednostavno su izbrisali sve ostale. Da, oni su izbrisali sve ostale koji im se nisu sviđali i sve koje su krivili da im je život težak. Sve koji nisu bili poput njih. A jedan od načina na koji su to činili je taj. Vidite, oni su objavljivali fotografije kao što je ova u novinama; fotografije židovskog naroda s velikim, dugim nosom. Crnce s velikim, masnim usnama. Također su objavili znanstvene dokaze čime su pokušali dokazati da su Židovi i crnci najniži oblik ljudske vrste. Židovi i crnci bili su više kao životinje i zato što su bili kao životinje nije bilo važno jesu li živi ili mrtvi. U stvari, život bi bio puno bolji ako bi svi oni bili mrtvi. Tako se holokaust događa. I to je ono što svi misle jedni o drugima.”